

JMG

kandidatuppsats 15 hp

”världens mest fruktade terrororganisation” en diskursanalys av rapporteringen om Islamiska Staten

författare: Martin Landin
handledare: Gabriella Sandstig

termin: HT2014
kurskod: JU1532

Abstract

Title: "världens mest fruktade terrororganisation" en diskursanalys av rapporteringen om Islamiska Staten

Author: Martin Landin

Subject: Undergraduate research paper in Journalism studies, Dept. Of Journalism, media and communication (JMG) Gothenburg University

Term: Autumn 2014

Supervisor: Gabriella Sandstig, JMG Gothenburg

Pages/words: 34/16295

Purpose: The purpose is to examine the discourses that characterize the news about the Islamic state (IS) in Swedish newspapers, and to study how these discourses are expressed.

Method: Critical Discourse Analysis

Procedure: 10 articles from Dagens Nyheter and Svenska Dagbladet were analysed through Critical Discourse Analysis.

Results: The analysed articles shows tendencies of orientalist discourse and of a propagandistic discourse which is a part of war journalism.

Key words: Orientalism, Islamiska staten, krigsjournalistik, diskursanalys, propagandistisk diskurs

Innehåll

1	Inledning	3
1.1	Bakgrund.....	3
1.2	Historisk bakgrund.....	4
1.3	Begrepp.....	5
2	Teori	6
2.1	Hegemoni och makten att beskriva världen.....	6
2.2	Postkolonial teori.....	7
2.3	Orientalism.....	7
2.4	Krigsjournalistik.....	8
2.5	Journalistik och kriget mot terrorismen.....	9
2.6	Narrativ kontext.....	10
3	Syfte	12
3.1	Frågeställning.....	12
4	Metod	13
4.1	Kritisk diskursanalys.....	13
4.2	Urval.....	14
4.3	Intern validitet.....	16
4.4	Extern validitet.....	16
5	Resultat	17
5.1	Terrorister.....	17
5.2	Islamister och jihadister.....	17
5.3	Neutral benämning av IS.....	18
5.4	Historisk kontext.....	18
5.5	Bilden av IS genom rädslor.....	19
5.6	Bilden av IS genom västvärldens agerande.....	20
5.7	Bilden av IS genom flyktingar.....	22
5.8	Bilden av IS genom rekrytering.....	23
5.9	Bilden av IS genom elitpersoner.....	24
5.10	Bilden av striderna.....	25
6	Analys	26
6.1	Framställs ett tydligt "Vi" och "Dom" i rapporteringen?.....	26
6.2	Är rapporteringen präglad av orientalistiska stereotyper?.....	27
6.3	Hur ser rapporteringen ut ur ett genusperspektiv?.....	28
7	Slutsatser	30
7.1	Diskussion.....	30
	Referenser	32
	Bilaga 1. Analyserade artiklar.....	35

1. Inledning

Islamiska staten (IS) har genom sina militära framgångar och upprättandet av sin egen statsbildning lyckats etablera sig som en aktör i mellanöstern på ett sätt som alla i regionen måste förhålla sig till. Regionens nära 100 år gamla koloniala gränser håller på att lösas upp och Islamiska staten uttrycker ambitioner om att bygga en ”Gudsstat”, ett kalifat, som på sikt ska omfatta hela den muslimska världen (Jönsson 2014, s.15).

Men vilka är IS? Islamiska staten beskrivs ofta som ett gäng mördare och terrorister, en bild som sägs bekräftas av de dokumenterade fall av avrättningar och massakrer som bland annat sprids via filmer på sociala medier. Men det finns också en bild av IS som ett seriöst statsbyggnadsprojekt. I *Världspolitikens Dagsfrågor* skriver Per Jönsson, tidigare mellanösternkorrespondent på DN, att ”I Raqqa uppges det idag råda lag och ordning och säkerhet för privatpersoner i en utsträckning som i stort sett saknas i hela övriga Syrien” (Jönsson 2014, s.22). I Raqqa, som anses vara kalifatets huvudstad, har IS enligt rapporter, även lyckats förse stadens marknader med livsmedel samt öppnat skolor och sjukhus som varit stängda i år (Jönsson 2014, s.23).

IS framfart i mellanöstern, och kampen *mot* IS framfart i mellanöstern, är något som är högst aktuellt även utifrån ett strikt svenskt perspektiv. Ett relativt stort antal svenskar har rest till Irak och Syrien för att delta i striderna på båda sidor av konflikten (Håkansson 2014, s.4) Personer som vuxit upp i Sverige, kanske till och med i samma stad, befinner sig nu på var sin sida av fronten i det expansionskrig, alternativt befrielsekrig, ordval beroende på vems perspektiv en ser det ifrån, som IS bedriver.

Den här uppsatsen ämnar undersöka hur IS beskrivs i svensk media. Genom den kritiska diskursanalysens verktyg och metod kommer de utvalda artiklarna analyseras på djupet och i förhållande till sin samhälleliga och historiska kontext. Ambitionen är att se vilka diskurser som präglar rapporteringen om IS och därmed sätta beskrivningen av IS i ett historiskt och samhälleligt strukturellt sammanhang vilket också kan visa på vilka maktstrukturer som verklighetsbeskrivningen bygger på och rekonstruerar.

1.1 Bakgrund

Jag tror att en ickehierarkisk och jämlik berättelse om världen är ett nödvändigt första steg mot ett mer jämlikt och rättvist samhälle. I den jämlika berättelsen om världen och vår gemensamma historia är alla människors perspektiv, historia, åsikter och liv lika mycket värda, oavsett kulturell, religiös eller geografisk bakgrund, oavsett ekonomiska förutsättningar och oavsett kön. Ett första steg mot denna jämlika berättelse om världen tror jag är att studera de makthierarkier och maktstrukturer som finns inbäddade i den nuvarande berättelsen om verkligheten, då vetenskapen om de maktstrukturer som finns är en förutsättning för att kunna bekämpa dem. Ur detta perspektiv blir denna studie relevant som ett litet bidrag till den kumulativa kunskapen kring hur dagens hierarkier och maktstrukturer som präglar verklighetsbeskrivningen ser ut, i detta fall de maktstrukturer som präglar rapporteringen om IS och deras del i berättelsen om det nutida mellanöstern och dess utveckling.

Huruvida detta resonemang även skapar en samhällelig relevans för studien beror helt på vilka diskurser, alltså dominerande ideal och ideologier, som präglar det samhälle som den samhälleliga relevansen förväntas relatera till. Möjligtvis stämmer resonemanget överens med de dominerande diskursernas syn på vad som är relevant för samhället, eller också inte. Då jag anser att forskningen inte bör styras utifrån en relevans i förhållande till de dominerande diskurserna väljer jag att nöja mig med att motivera studiens relevans utifrån min egen redovisade uppfattning om vad som är relevant och viktigt för en positiv samhällsutveckling.

Vetenskapligt finns en relativt god kunskap kring hur olika diskurser påverkar både rapporteringen från konfliktområden och rapporteringen om terrorstämplade organisationer. Islamiska staten är dock en ny aktör som vuxit sig stor under väldigt kort tid och därför finns det ännu inga studier av den mediala rapporteringen om IS vilket gör denna studie relevant ur ett vetenskapligt perspektiv.

1.2 Historisk bakgrund

Rapporteringen kring Islamiska staten (IS), som tidigare gick under namnen ISIS och ISIL, sköt i höjden i juni 2014 efter att gruppen intagit Mosul, Iraks tredje största stad. En sökning på gruppens namn bland SvDs och DN:s artiklar i mediearkivet ger fem träffar i maj 2014 och drygt hundra träffar i juni samma år. Sen dess har USA och dess allierade börjat bomba IS-relaterade mål i Irak och Syrien och i Sverige har Säpo kartlagt att runt 80 svenskar åkt ner för att ansluta sig till IS.

Islamiska statens (IS) historia är en del av, och också påverkad av, den komplexa händelseutvecklingen i mellanöstern. Det som presenteras här är en kort sammanfattning som tar upp vissa aspekter av, och händelser i, gruppens historia och bör snarare ses som ett sätt att visa på historiens komplexitet än sanningen bakom Islamiska statens uppkomst.

Gruppen som idag benämns Islamiska staten sägs ha sina rötter i Afghanistan och en al-Qaida-kopplad sunnitisk rebellgrupp som leddes av Abu Musab al-Zarqawi. I samband med att USA inledde sina bombningar av Afghanistan 2001 lämnade Abu Musab al-Zarqawi landet tog sin tillflykt till bergen i norra Irak. 2003 invaderades och ockuperades Irak av USA och dess allierade. Abu Musab al-Zarqawi etablerade då rebellgruppen Tawhid wal Jihad som blev en av de ledande motståndsgруппerna mot ockupationen och den nya USA-stödda irakiska regeringen. Gruppen blev snabbt en av de mest kända motståndsgруппerna i Irak, mycket beroende på att de sades använda sig av ett mycket brutalt våld. De utmärkte sig även genom att deras våld inte bara var riktat mot ockupationsmakten utan även mot irakiska shiamuslimer (Lund 2014).

2004 slöt Tawhid wal Jihad en allians med al-Qaida och blev al Qaidas irakiska gren under namnet al-Qaida i Iraq. Efter att al-Zarqawi dödats i ett amerikanskt bombanfall 2006 bytte gruppen återigen namn efter sammanslagningar med andra rebellgrupper, nu till Islamic state of Iraq (ISI), vars mål var bildandet av en islamisk stat i de sunnidominerade delarna av Irak. ISI hade dock inga större framgångar och 2010 tog Abu Bakr al-Baghdadi över ledarskapet (Lund 2014).

När den syriska revolutionen mot Bashar al-Assad gick över från fredliga demonstrationer till väpnad kamp 2011 och Syrien drogs allt djupare in i ett fraktionerat inbördeskrig uppstod ett maktvakuum i regionen som kunde utnyttjas av ISI (Lund 2014). I samband med att gruppen etablerade sig i Syrien ändrades återigen namnet, nu till Islamic State in Iraq and Levanten (ISIL), eller Islamic State in Iraq and Syria (ISIS). ISIL och ISIS är olika översättningar på det arabiska namnet *Al Dawla al-Islamiya fil Iraq wa'al Sham* och är alltså två namn för samma sak. Ibland används i artiklarna den arabiska versionen Dai'sh vilket är den arabiska förkortningen av *Al Dawla al-Islamiya fil Iraq wa'al Sham* (Black 2014).

Det maktvakuum som uppstod i Syrien sammanföll med att de amerikanska trupperna lämnade Irak i december 2011 vilket även öppnade upp för gruppens expansion inne i Irak. I juni 2014 utropade organisationen ett kalifat i de områden som gruppen kontrollerar. Genom att inte bara utropa en islamisk stat, utan ett kalifat, gör IS och dess ledare anspråk på att vara ledare för alla världens muslimer (Lund 2014). Utropandet av kalifatet visar också att IS vill rita om kartan över mellanöstern och sudda ut gränsen mellan Irak och Syrien. Gränsdragningen mellan Irak och Syrien är, eller var, liksom många av mellanösterns gränser, en kolonial skapelse. Gränserna ritades upp av britten Mark Sykes och fransmannen Francois Georges-Picot i maj 1916 och tog ingen hänsyn varken till regionens historia eller till befolkningens religiösa och etniska sammansättning i området. Gränserna delar de största folkgrupperna mitt itu, det gäller för kurderna såväl som för uppdelningen mellan sunni- och shiamuslimer (Stolzmann 2014).

Det finns åtskilliga vittnesmål om hur IS gjort sig skyldiga till flera brott, däribland massavrättningar av civila, som massakern i Kojo där gruppen ska ha avrättat uppemot 400 civila, vilket omnämns i en av de analyserade artiklarna (*Peshmergakrigare möts med stor skepsis*). IS har även gjort sig kända genom de videofilmer på avrättningar av västerländska fångar, bland annat journalister, som gruppen släppt. Filmerna som i och med att de presenteras på engelska är tydligt riktade mot västvärlden, visar hur fångarna, iklädda orangea Guantanamo-liknande fångdräkter, får halsen avskuren. Enligt IS är avrättningarna ett svar på västvärldens militära agerande mot gruppen (Mamoun 2014).

1.3 Begrepp

För att underlätta för läsaren kommer här en förklaring till två vanligt förekommande begrepp i rapporteringen kring IS.

islamism

Islamism är en benämning för islam som en politisk ideologi (Marklund K (red) 1992, s.599). Islamism innefattar därmed ett brett spektrum av rörelser som innehåller allt från våldsbejakande grupper till demokratiska partier som ställer upp i demokratiska val och följer demokratiska principer med islamiska värderingar som politisk grund

jihadism

Ordet kommer från det arabiska ordet jihad som ofta översätts som ”heligt krig” En mer korrekt översättning är ”strävan för Guds sak” vilket skulle kunna sammanfattas i strävan i att stå emot livets frestelser och att stå emot det som är förbjudet enligt islam, kort sagt strävan efter ett rättfärdigt liv. Denna strävan delas upp i ett större jihad och ett mindre jihad. Det större jihad består av den andliga kampen mot livets frestelser, medan det mindre jihad består av att försvara islam mot dess fiender, med vapen om så behövs. Det mindre jihad kan i sin tur delas upp i ett defensivt jihad, försvaret av islam, och ett offensivt jihad, som går ut på att sprida islam. Offensivt jihad kan bara utlysas av en emir eller kalif, så i detta sammanhang får Islamiska statens utlysande av ett kalifat – och dess ledare till kalif – en stor symbolisk betydelse (Napoleoni 2006, s.36).

Begreppet ”heligt krig” myntades på tusentalet under de kristna korstågen som syftade till att erövra Jerusalem, och har därmed stark koppling till kristendom men begreppet saknar koppling till islam och koranen (Napoleoni 2006, s.244).

2. Teori och tidigare forskning

Det här teorikapitlet kommer visa att det finns en relativt bred kumulativ kunskap kring hur rapportering och beskrivning av konfliktområden och terrorstämplade organisationer har sett ut. Denna uppsats bör därför ses som fortsättning på, och aktualisering av, dessa teorier och forskningsresultat. Islamiska staten är en ny aktör som vuxit snabbt och som ökat sitt inflytande både regionalt och globalt vilket medfört att rapporteringen kring organisationen också ökat markant det senaste året. Några studier på hur rapporteringen om IS har sett ut har dock inte gjorts än, och det är denna kunskapslucka som den här uppsatsen ämnar fylla.

Teorikapitlet är upplagt på följande sätt: Först ges en kort bakgrund kring för uppsatsen grundläggande begrepp och teorier. Därefter presenteras forskning och teorier i en någorlunda kronologisk ordning då detta underlättar att se hur nyare forskning bygger vidare på tidigare teorier och kunskap. Edward Saids teorier kring orientalism kan här ses som en grundläggande teori som en stor del av den senare forskningen på något sätt förhåller sig till.

2.1 Hegemoni och makten att beskriva världen

Begreppet hegemoni introducerades av Antonio Gramsci och syftar på en teori om att makt utövas genom en kombination av tvång och samtycke. Därmed blev ideologin en viktig del av hur den styrande eliten kan behålla sin makt, då ideologier, enligt Gramsci, är det medium genom vilket vissa idéer accepteras som sanna, och som därmed kan ge makten en förankring genom samtycke (Loomba 2008, s.41). Ideologi handlar här inte bara om politiska idéer utan har en mycket bredare definition som täcker alla våra "mentala ramar", som Loomba uttrycker det, och hur dessa idéer manifesteras genom vårt sätt att uttrycka vårt förhållande till omvärlden (Loomba 2008, s.37). Ideologi handlar alltså mer om ett sätt att uppfatta och beskriva verkligheten och om hur sociala föreställningar uppstår än om politiska åsikter.

Hur en ideologi sprids och får fäste i ett samhälle har det funnits olika teorier om genom tiden. Marx och Engels menade att det huvudsakligen är ideologier som återspeglar de dominerande klassernas intressen som vinner spridning (Loomba 2008, s.37). Denna teori får delvis stöd av van Dijk som menar att "eliten" spelar en stor roll i reproduktionen av ett samhälles fördomsmonster. Dijk menar att fördomar är en inlärd kunskap, som i huvudsak inhämtas från det offentliga samtalet som förs i, och genom, olika medier som till stor del kontrolleras av en elit (van Dijk 2005, s113).

Foucault drog teorin kring ideologins betydelse ytterligare ett steg. Enligt Foucault är alla idéer och kunskaper strukturerade och förutbestämda utifrån en särskild kunskapskodex. Detta innebär att ingen människa kan vara den enda källan till en text eller en historieskrivning då alla är bundna till denna förutbestämda kunskapsordning som Foucault benämner diskurs, ett begrepp som får en avgörande betydelse inom postkolonial teori (Loomba 2008, s.45). Foucaults diskursteori har dock blivit kritiserad för att den fäster alltför stor vikt vid att den dominerande diskursen är ett självreproducerande system av åsikter och förutbestämd kunskapsordning som inte kan härledas till någon maktkälla (Loomba 2008, s.50). Denna teoretiska utgångspunkt minimerar möjligheten till förändring då diskursen är något av samhället givet och som befinner sig utanför individens möjlighet att påverka. Många av de som senare använder sig av Foucaults diskursteori, exempelvis Edward Said som diskuteras mer utförligt senare, tillskriver individen en större betydelse än vad Foucault gör, men ser fortfarande individen som väldigt starkt påverkad av den för tidpunkten rådande diskursen (Loomba 2008, s.54).

2.2 Postkolonial teori

Postkolonial teori utgår från att de tankemönster som användes för att rättfärdiga kolonialismen fortfarande lever kvar och präglar dagens samhällen, och därmed också påverkar hur vi beskriver vår omvärld (Brune 2004, s.33). Postkolonial teori används således till att beskriva och analysera både den koloniala processen och dess strukturer, och befrielseprocessen från kolonialismen och dess strukturer, i alla samhällen som på något sätt präglats av kolonialismen (Loomba 2008, s.31).

Även om många svenskar inte definierar Sverige som en kolonialmakt, varken i nutid eller historiskt sett, finns det goda skäl till att betrakta det svenska samhället som präglat av kolonialismen. (Att Sverige inte är eller har varit en kolonialmakt är dessutom ett påstående som kan ifrågasättas med tanke på den svenska statens agerande, både historiskt och i nutid, gentemot den samiska befolkningen, men det är en diskussion som ligger utanför ämnet för den här uppsatsen). Enligt medieforskaren Ylva Brune har den kunskapsproduktion och de fördomsmönster som dominerat i Sverige legat väldigt nära den europeiska diskursen, vilket tyder på att vi på många sätt har övertagit en världsuppfattning som tjänat kolonialmakternas hegemoniska intressen (Brune 2004, s.34), och därmed blir postkolonialistisk teori relevant även ur ett svenskt perspektiv.

Några av föregångarna inom postkolonial teori och den koloniala diskursanalysen är Bipin Chandra Pal och Frantz Fanon. I *Black skin, white masks* skriver Fanon om hur den svarta mannen måste sluta se sig själv med den vite mannens ögon för att kunna frigöra sig från kolonialismens bojor (Fanon 2008, s.8ff). Pal beskriver hur innebörden i det den europeiske vetenskapsmannen ser och hör inte förmedlas av sinnesorganen, ”utan av förståndet, som tolkar intrycken i ljuset av sina egna specifika erfarenheter och associationer” (se Loomba -Pal 1958 s.8-9). Både Pal och Fanon visar på hur starkt människors världsbild påverkas av den rådande diskursen, vilket Fanon visar genom hur förtryckta människor kan ta till sig sina förtryckares ideologi. Forskningen kring koloniala diskurser fick dock sitt stora genombrott genom Edward Saids bok *Orientalism* som kom ut 1978. I *Orientalism* utgår Said från Foucaults insikt om kopplingen mellan kunskapsproduktion och makt för att genom studier av framför allt västerländska akademiska texter visa på det han benämner den *orientalistiska diskursen* med vilken, menar Said, västvärlden kunnat styra och producera Orienten såväl kulturellt och sociologiskt som politiskt och militärt (Said 2004, s.66).

2.3 Orientalism

Termen orientalism är traditionellt en benämning på det västerländska vetenskapliga ämnesområdet som innefattar studier av Orienten och dess historia, religion och språk. Det är denna definition som Said utgår från när han i *Orientalism* studerar de maktstrukturer som finns inbäddade i denna vetenskap, från tiden för Napoleons fälttåg till Egypten fram till nutid, och hur det han kallar den orientalistiska diskursen genomsyrar allt som skrivs och sägs om Orienten. Enligt Said är den orientalistiska diskursen så stark att ”...jag tror att ingen som skrev, tänkte eller utförde någon handling men anknytning till Orienten kunde göra det utan att ta hänsyn till de begränsningar för tanken och handlandet som orientalismen medförde. Kort sagt: på grund av orientalismen var inte Orienten ett ämne där fritt tänkande var möjligt (och är det inte än idag).” (Said 2004, s.66). Genom att se Orienten som ett ämne där fritt tänkande inte var möjligt visar Said på en stark koppling till Foucault och hans teori kring hur kunskaper är strukturerade och förutbestämda utifrån en särskild kunskapskodex.

Huvuddragen i den orientalistiska diskursen är enligt Said ett starkt motsatsförhållande mellan Västvärlden och Orienten där Västvärlden definierar sig själv genom att definiera Orienten som sin motsats. Genom att tillskriva Orienten och orientalen egenskaper som primitiv, irrationell, grym och oföränderlig, kan Västvärlden och västerlänningen tillskrivas egenskaper som modern, rationell, human och som under ständig utveckling.

Fundamentalt i den orientalistiska diskursen är också tanken på att det bara finns *ett* islamskt samhälle, *ett* arabiskt tänkande och *ett* orientalistiskt psyke, och att orsaken till näst intill alla handlingar och beteenden inom alla aspekter av Orientens och orientalens liv direkt kan härledas till islam och koranens texter (Said 2004, s.446). Således är orientalens egenskaper givna av sitt religiösa och kulturella sammanhang och andra faktorer såsom historia, kolonialism och imperialism försvinner som möjliga förklaringsfaktorer till samhällsutvecklingen.

Även om Said inte gick på djupet kring genusfrågor i *Orientalism* har verket flitigt använts som bas för feministiska studier kring den orientalistiska diskursen. Said beskriver hur den orientalistiska kvinnan inte får representera sig själv utan alltid representeras av orientalisten, som därmed i sina berättelser kan objektifiera den orientalistiska kvinnan och framhäva hennes ”typiskt orientalistiska” egenskaper (Said 2004, s.69). Styrkeförhållandet mellan den västerländska mannen och den orientalistiska kvinnan, menar Said, i stor utsträckning symboliserar maktförhållandet mellan Västvärlden och Orienten. Samtidigt har bilden av muslimska samhällen som kvinnoförtryckande tjänat som argument för kolonisering och förtryck genom en retorik av frihetskamp för den orientalistiska kvinnan mot den förtryckande orientalistiska mannen (Khalid 2011, s.18), något som fortfarande är aktuellt genom argumentationen om kvinnors rättigheter som skäl till de allierades invasion och långvariga militära närvaro i Afghanistan. Trots att kolonialism och militära interventioner motiverats med kvinnors rättigheter anser Khalid att kolonialismen i sig är patriarkal och förtryckande, och att ett feministiskt deltagande i dessa projekt försvagar kvinnors rättigheter både i Västvärlden och i Orienten (Khalid 2011, s.18).

Saids verk *Orientalism* har, trots sitt stora inflytande inom fältet för postkoloniala studier, även blivit hårt kritiserat från flera håll. Dels kritiseras Said för felaktigheter kring historiska fakta exempelvis kring hur han presenterar förhållandet mellan Orienten och västvärlden under den förkoloniala historien (Loomba 2008, s. 57) och dels kritiseras han för metodologiska tillkortakommanden, framför allt i frågor rörande urvalet av texter som hans analys baseras på (huvudsakligen genom att Said fokuserar på den västerländska beskrivningen av Orientens historia och exkluderar de koloniserades egen historieskrivning). En annan kritik är kopplad till kritiken mot Foucaults diskursteori. Nämligen, som sociologen Bryan S Turner problematiserar det; ”Hur kan man förändra och motarbeta den orientalistiska diskursen, om den i mycket mindre grad låter sig påverkas av människors vilja och ställningstaganden, än den bestämmer människors vilja och ställningstaganden?” (Berg 2004, s.14). Gemensamt för alla dessa former av kritik är dock, enligt Berg, att de inte angriper själva kärnan i *Orientalism*, nämligen undersökandet och analysen av den orientalistiska diskursens uppbyggnad och traditioner samt hur detta manifesteras i västerländsk forskning och litteratur under den koloniala och postkoloniala tidsperioden (ibid s.13).

2.4 Krigsjournalistik

En utgångspunkt vid studier av krigsjournalistik är att det i krig alltid finns propagandistiska intressen hos konfliktens olika parter och som därmed också styr vilken information de olika parterna vill sprida (Fogelberg 2004, s.15). Med andra ord representerar, och förespråkar, konfliktens olika parter olika, och ofta helt motstridiga, propagandistiska diskurser som inte bara vill påverka beskrivningen av händelseutvecklingen i själva striderna utan även beskrivningen av krigets bakomliggande orsaker och dess konsekvenser (Fogelberg 2004, s.22). I de propagandistiska diskurserna finns en inneboende logik kring vilka slutsatser som kan dras av tidigare händelser och vilket agerande som krävs för att undvika framtida hot (ibid s.30)

Den norske fredsforskaren Johan Galtung har etablerat begreppen ”krigsjournalistik” och ”fredsjournalistik”. Det Galtung benämner krigsjournalistik innebär att journalistiken till stor del följer den ena partens propagandistiska diskurs. Utmärkande för krigsjournalistiken är en dikotomi mellan ”Vi”, de goda, och ”Dom”, de onda, som betraktas som konfliktens grundproblem och som avhumaniseras i rapporteringen. Fredsjournalistik betraktar däremot själva konflikten som problemet, rapporteringen belyser båda sidornas

ståndpunkter och ger en human bild av båda sidorna i konflikten (Fogelberg 2004, s.34-35). Fredsjournalistiken har enligt Galtung sin grund i en analytisk rationell diskurs som bygger på att söka förklaringar och icke-våldslösningar på konflikten där fokus ligger på dialog och en ambition om förståelse över konfliktytorna (Galtung 2004, s.58).

Nohrstedt, Höijer och Ottosens urskiljer i sin analys av rapporteringen från kriget i Kosovo förutom olika propagandadiskurser även en medlidandediskurs där fokus ligger på civilbefolkningen och hur de drabbas av konflikten. Detta ser Nohrstedt som en strävan bland journalister att skildra krigets ”verkliga ansikte” och ett sätt att motverka att medierna dras in i de propagandistiska diskurserna (Nohrstedt 2002, s.119). Samtidigt kan medlidandediskursen ses som en del av en genre inom journalistiken som vuxit under de senaste decennierna där humanitära frågor fått ett allt större utrymme i medierna, vilket bland annat märks genom hur olika TV-galor för insamling av pengar till hjälpinsatser blivit en plattform för ett humanitärt engagemang (Nohrstedt 2002, s.119). Medlidandets diskurs kan dock fortfarande vara ensidig i vilka grupperns lidande som lyfts fram och kan därför, vid ett alltför ensidigt perspektiv, ses som en del av en propagandistisk diskurs (Fogelberg 2004, s.22).

Förutom genom att militären kan agera informationsförmedlare och källa vid krig och konflikter sätter också de olika parternas och militärmakternas agerande mot journalister ramvillkor för reportrarnas arbete och möjlighet till fri rapportering från en konflikt. Något som ofta tas upp i detta sammanhang är hur journalister under Gulfkriget 90-91 fick följa amerikanska militära förband vid fronten med villkoret att de samtidigt censurerades av militärledningen (Fogelberg 2004, s.191).

De senaste åren har Syrien och Irak toppat listan på dödligaste länder för journalister att arbeta i. Siffror från Committee to Protect Journalists visar att det under 2013 dödades 29 journalister i Syrien och 10 journalister i Irak (cpj.org, 2014). 2014 ligger siffrorna (i skrivande stund i början av december) på 10 dödade journalister i Syrien och 5 dödade journalister i Irak (cpj.org, 2014). Andra siffror visar på att IS avrättat 17 journalister bara under det senaste året (Henley 2014). Den farliga arbetssituationen för journalister i Syrien och Irak försvårar den fria rapporteringen från området och kan därmed påverka rapporteringen i negativ riktning.

2.5 Journalistik och kriget mot terrorismen

Terrorattentaten mot USA den 11:e september 2001 påverkade förhållandet mellan västvärlden och den muslimska världen radikalt. Som svar på terrorattentaten deklarerade USA ett ”krig mot terrorismen” där alla antogs ta ställning enligt devisen ”Either you are with us or you are with the terrorists”, vilket kan ses som ett försök att kontrollera och ta makten över beskrivningen, och analysen av händelserna kring terrorattentaten den 11:e september, det vill säga ett försök att styra den globala diskursen kring frågan mot en USA-vänlig propagandistisk diskurs.

Galtung benämner denna USA-vänliga propagandistiska diskurs ”statsterrorismdiskursen” (Galtung 2004, s.57) som, enligt Galtung, har sin grund både i fundamentalistisk kristendom och synen på USA som försvarare av goda, moderna och moraliska ideal såsom frihet och jämlikhet (Galtung 2004, s.57ff). Eftersom attackerna den 11:e september här ses som grundade i en reaktion mot vad USA är och de ideal de står för, snarare än en reaktion mot hur USA har agerat runtom i världen, blir konsekvensen att även förövarna måste ha agerat utifrån vilka de är och deras identitet, vilket kopplas till religionen Islam (Kassimeris & Jackson 2011, s.22). Denna propagandistiska diskurs bygger på en stark dikotomi mellan den muslimska världen och den västerländska världen. En bild som bygger vidare på det av Bernard Lewis introducerade begreppet ”clash of civilizations” där kulturella och religiösa olikheter mellan västvärlden och den islamska världen målas upp som den stora konfliktytan i mänskligheten efter kalla krigets slut.

Galtung menar att de journalister i västvärlden som verkligen försökte bedriva det han kallar fredsjournalistik (och som därmed följer den rationella analyserande diskursen) ofta anklagades för att ge legitimitet åt

terroråderna genom att söka bakomliggande och historiska förklaringar till dem (Galtung 2004, s.72). Att på detta sätt blanda ihop en förklarande ambition med en legitimerande ambition, har enligt Galtung pressat journalistiken mot den proamerikanska propagandistiska diskursen (Galtung 2004, s.72ff).

Sveriges Radios rapportering kring terrorattackerna den 11:e september anklagades för att ha varit antiamerikansk, då journalisterna sökte förklaringar till attentaten genom att referera till USAs politik i mellanöstern genom åren, men anklagelserna visade sig vara helt grundlösa (Nohrstedt 2009, s.99). Däremot visade studier av svensk press att medierna ofta applicerade ett tydligt ”Vi” mot ”Dom” perspektiv i rapporteringen kring attentaten och dess efterspel, där journalisten inkluderade sig själv, och därmed också läsaren, i ett västerländskt ”Vi”, vilket kan exemplifieras med Expressens rubrik ”Idag är vi alla amerikaner” som publicerades dagen efter terrorattentaten (Nohrstedt 2009, s.100). När USA en månad senare anföll Afghanistan med många gånger fler civila dödsoffer som följd var det ingen som förmedlade ett liknande budskap. Rubriken ”Idag är vi alla afghaner” lös med sin frånvaro.

Under USAs invasion av Irak 2003 påbörjas, enligt Nohrstedt, en långsiktig förändring kring journalisters prioriteringar och arbetsmetoder genom ett större fokus på den civila befolkningen med fler journalister på plats hos den drabbade civilbefolkningen, något som också innebar ett ökat risktagande bland journalister vilket fick konsekvensen att antalet journalister som döddes i tjänsten ökade kraftigt (Nohrstedt 2009, s.102). Samtidigt var rapporteringen extremt beroende av amerikanska elitkällor vilket gjorde att rapporteringen var mer partisk än i samband med tidigare krig (ibid, s.102). Även om det fanns ett ökat fokus på civilbefolkningen utgjorde den rapporteringen, i kvantitativa termer, bara en bråkdel jämfört med rapporteringen med utgångspunkt från amerikanska elitkällor (ibid).

2.6 Narrativ kontext

Utöver den diskursiva kontexten och den samhällsliga kontexten finns det också en narrativ kontext till hur krig framställs i berättelser. Miriam Cooke har genom att studera hur krig skildras i litteratur visat på hur de starka konventioner kring hur krig framställs i berättelser traditionellt sett har varit en enkönad manlig berättelse om krig där krig, liksom kön, målas upp genom en rad definierade motsatspar.

Den enkönat manligt präglade berättelsen om krig strukturerar och förenklar krigets komplexitet bland annat genom att arrangera aktörer och erfarenheter i motsatspar såsom vän och fiende, aggression och försvar, stridande och civila, krig och fred, en början och ett slut samt manligt och kvinnligt (Cooke 1996, s.15). Genom att krigsberättelsen befäster och polariserar män och kvinnors roller och egenskaper förstärks enligt Cooke bilden av kvinnor som passiva offer som på grund av sin svaghet behöver de starka männens beskydd. Därmed blir också kvinnornas behov av skydd ett starkt skäl till varför männen måste gå ut i krig (Cooke 1996, s.15).

Ett exempel på hur media ägnat sig åt en strukturerad och förenklad och förskönande beskrivning av krig är rapporteringen från Gulfkriget 90-91. De allierades anfall mot Irak beskrevs i termer av ett ”kliniskt krig” med högteknologiska ”smarta bomber” som minimerade antalet civila dödsoffer (Nohrstedt 2009, s.97). Media misslyckades därmed med att beskriva krigets verkliga kaos med mellan 100 000 och 500 000 civila irakiska dödsoffer (Nohrstedt 2009, s.97). Denna mediala vinkling hänger ihop med hur journalisterna till stor del använde sig av elitkällor från den amerikanska militären som utgångspunkt för sin rapportering, källor som ur Cookes perspektiv representerar och förmedlar en enkönat manligt präglad berättelse om kriget. (Samma fenomen kan ses som att journalisterna följde den propagandistiska diskursen som den amerikanska militären förespråkade och förmedlade.)

Enligt Cooke beskriver kvinnor krig på ett annat sätt genom att inte försöka strukturera krigets kaos, utan istället *erkänna* krigets kaos och beskriva situationen som okontrollerbar, och samtidigt lyfta fram varje individs ansvar att verka för ett slut på kriget istället för att som i den manligt präglade berättelsen lyfta fram

plikten att skydda ”de egna” från ”de andra” (Cooke 1996, s.16).

Den enkönade manligt präglade krigsberättelsen utmanas idag både genom att kvinnor i allt högre grad nu kan vara, och är, en del av den stridande militära förband och genom att kvinnors berättelser från krig når ut i högre grad idag (Cooke 1996, s.39).

3. Syfte

Det finns en relativt god vetenskaplig kunskap kring hur olika diskurser påverkar rapporteringen från konfliktområden och rapporteringen om terrorstämplade organisationer. I teorikapitlet representeras detta bland annat av Galtungs teorier kring krigsjournalistik, studierna av journalistikens utveckling efter terrordåden mot USA 11:e september 2001 och Edward Saids studier kring orientalism ligger som en historisk grund som sätter teorierna i ett djupare sammanhang. Islamiska staten är dock en ny aktör som vuxit sig stor under väldigt kort tid och därför finns det ännu inga studier av den mediala rapporteringen om IS.

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka diskurser som präglar nyhetsrapporteringen om Islamiska staten (IS) i svensk dagspress, samt att studera hur dessa diskurser kommer till uttryck i rapporteringen.

3.1 Frågeställningar

- **Framställs ett tydligt "Vi" och "Dom" i rapporteringen? Och i så fall, hur ser gruppindelningen ut och vilka egenskaper tillskrivs grupperna "Vi" och "Dom"?**

En indelning i grupperna "Vi" och "Dom" är något som återkommer både i den orientalistiska diskursen och i den propagandistiska diskursen som präglar det Galtung kallar krigsjournalistik. Uppdelningen återfinns även i det Miriam Cooke beskriver som den enkönat manligt präglade berättelsen om krig.

- **Är rapporteringen präglad av orientalistiska stereotyper? Och i så fall, hur präglas rapporteringen av orientalistiska stereotyper?**

Said visar på hur orientalistiska stereotyper har dominerat västvärldens beskrivning av orienten i hundratals år. Orientalistiskt stereotypa bilder återfinns även i studierna av mediernas rapportering efter terrorattackerna mot USA den 11:e september 2001, vilket bland andra Kassimeris & Jackson visat.

- **Hur ser rapporteringen ut ur ett genusperspektiv? Hur beskrivs kvinnor och män, respektive manligt och kvinnligt i rapporteringen? Och hur ser rapporteringen ut i förhållande till Cookes teorier om manligt präglade, alternativt kvinnligt präglade berättelser om krig?**

4. Metod och urval

4.1 Kritisk diskursanalys

I denna studie används kritisk diskursanalys som analysmetod. Kritisk diskursanalys är ett verktyg för att analysera text i sin kontext. Alla texter antas påverkas av sitt sociala och kulturella sammanhang och de attityder och förhållanden som råder däri. Utgångspunkten i kritisk diskursanalys är att diskursen både skapar sociala praktiker och rekonstruerar sociala praktiker. Diskursen formas alltså av sitt sociala och kulturella sammanhang, men kan samtidigt omforma detta sociala och kulturella sammanhang. Användning av kritisk diskursanalys som metod för att studera diskurser i media är idag standard inom medieforskningen (Carvalho 2008, s.162) och därmed kan metoden antas vara väl lämpad även för denna studie.

Norman Fairclough, en av de mest tongivande teoretikerna inom kritisk diskursanalys, menar att varje kommunikativ händelse (till exempel en nyhetstext) har tre dimensioner;

- 1 den är en text
- 2 den är en diskursiv praktik (alltså den sociala praktik som innebär produktion och konsumtion av texter, i denna studie innebär den diskursiva praktiken den aktuella redaktionens, och mediaslagets strukturer och normer för hur texten ska formas och produceras)
- 3 den är en social praktik

För att göra en kritisk diskursanalys måste därför alla dimensioner av händelsen (texten) analyseras.

Det finns en rad olika modeller för användning av kritisk diskursanalys, denna studiens analysmetod och analyschema utgår från van Dijks modell som presenteras av Peter Berglez i boken *Metoder i kommunikationsvetenskap* (Berglez 2000, s.204-209) som i sin tur till stor del bygger på Faircloughs teorier. van Dijk har utformat analysförfarandet för just analyser av nyhetstext, vilket gör modellen väl lämpad för denna studie.

Analysförfarandet delas upp i 5 steg där texten analyseras på olika nivåer som täcker in Faircloughs tre dimensioner. I varje steg analyseras texten utifrån öppna frågeställningar, men teorikapitlets teorier finns med som en verktygslåda för att kunna identifiera olika fenomen i texten. Teorierna är inte aktivt inbakade i själva analyschemat eftersom risken då är att de fungerar som ett filter och att analyschemat därmed bara klarar av att upptäcka det teorierna fokuserar på. Målet är att kunna analysera texterna förutsättningslöst men att samtidigt kunna använda teorierna för att hitta strukturer som annars skulle vara svåra att identifiera. Det finns inga strikta avgränsningar mellan de olika nivåerna (dimensionerna) vilket gör att de delvis glider in i varandra. Analyschemat delas in i följande fem steg:

- 1 Redogörelse för rapporteringens huvudsakliga innehåll
Samt kartläggning av bilder, grafik och faktarutor och hur de relaterar till texten.
- 2 Analys av den tematiska strukturen på makronivå
Här studeras hur aktörer, händelser, ämnen och källor struktureras hierarkiskt i artikelns verklighetsbeskrivning, alltså hur journalistiken konstruerar hierarkier mellan nyhetens/händelsens olika delar. Den/det/de som hamnar högst i hierarkin nämns oftast i rubrik och/eller ingress och det som hamnar längre ner i hierarkin tas upp längre ner i brödtexten. I analyschemat till denna studie efterfrågas fyra hierarkiska scheman, som vardera strukturerar artikelns händelser, aktörer, objekt respektive experter.
- 3 Analys av den schematiska strukturen på makronivå
Här studeras hur beskrivningen av verkligheten konstrueras inom ramen för nyhetsartikelns diskursiva schematiska struktur. Den schematiska strukturen består av journalistikens regelstyrda berättande både i

formen (alltså rubrik, ingress brödtext, billboards osv) och formen i själva berättandet. En nyhetstext förväntas besvara vissa frågor och följa ett visst standardupplägg, där läsaren, förutom bara en redogörelse av huvudhändelsen, förväntar sig någon slags historisk bakgrund till det inträffade för att kunna placera in händelsen i ett händelseförlopp. Dessutom förväntar sig läsaren även att någon ska kommentera konsekvenser och orsak till händelsen. I denna studie kommer alltså Cookes teorier om manligt/kvinnligt berättande analyseras under denna punkt. Här analyseras även vilka roller de olika aktörerna tilldelas i artikeln. I denna del kommer således frågeställningen kring huruvida det finns ett "Vi" och "Dom" kunna besvaras. Konkret så representeras denna nivå i analys-schemat bland annat av frågor kring vilka aktörer som kommer till tals, alternativt representeras av annan, alternativt inte kommer till tals alls. Här finns även frågor kring berättarperspektiv och vem som får göra bedömningar av händelsens/nyhetens orsak och konsekvenser.

4 Analys av mikrostrukturer

Här studeras främst koherens, implikationer och ordval. Att undersöka koherens innebär att undersöka hur textens olika partier skapar en sammanhängande mening. Koherens studeras både "globalt" och "lokalt" där global koherens syftar på hur olika mindre textstycken hänger samman i logiska mönster och skapar en helhet. Lokal koherens handlar följaktligen om hur enstaka textstycken relaterar till varandra sinsemellan. Här studeras inte bara det som faktiskt står i texten utan även det som utelämnas och som läsaren ska förstå utifrån de socialt grundade kunskaper som läsaren förväntas ha.

Implikationer är när det finns överflödigt, irrelevant information i texten. Studiet av ordval innebär att analysera vilka ord (och givetvis fokus på eventuellt laddade ord) som används för olika händelser/skeenden/aktörer i nyhetstexten. Givetvis bygger analysen i punkt fyra på de tidigare analyspunkterna för att se mönster genom exempelvis vilka ord som används för att beskriva de olika aktörerna i förhållande till hur de placeras i textens hierarki.

I analys-schemat finns under punkt fyra bland annat frågor kring ordval och om ordvalen ser olika ut för olika aktörer, och frågor kring hur artikelns olika delar kopplas ihop till en sammanhängande helhet.

5 Politiska och historiska kontextualiseringar

Här studeras resultaten utifrån politisk och historisk kontext. Skulle nyheten kunna beskrivas ur ett annat perspektiv? Skulle den kunna placeras in i en annan kontext? Här kommer teorierna in på ett tydligt sätt för att kunna ge nya perspektiv och möjliga förklaringsmodeller.

Punkt fem i analys-schemat innehåller frågor som "Hur placeras nyheten/händelsen/skeendet in i en historisk/politisk kontext?" samt frågor om vilka perspektiv och kontextualiseringar som utelämnas.

Inför analysen har ett preliminärt analys-schema konstruerats, dock har analys-schemat inte setts som ett fast schema som inte går att ändra på, utan det anpassas efter materialet och de lärdomar som dras under analysarbetets gång.

4.2 Urval

Eftersom uppsatsens syfte är att göra en diskursanalys, kan en viss generaliserbarhet uppnås genom att studera fall i, för teorin, ogynnsamma omständigheter, vilket Esaiasson m.fl. i *Metodpraktikan* kallar för ett kritiskt urval med "least likely cases" (Esaiasson 2007, s.183). Om studien kan visa att rapporteringen om IS präglas av en viss diskurs i fall där detta kan anses vara minst troligt finns det goda skäl för att kunna argumentera för att rapporteringen om IS präglas av denna diskurs även i fall där det kan anses vara mer troligt.

Genom frågeställningarna, som är utformade utifrån teori och tidigare forskning, går det att urskilja några teorier och diskurser som är centrala för uppsatsen och dess syfte, inte minst den orientalistiska diskursen. Urvalet kommer därför att göras som ett "least likely case" med utgångspunkt från den orientalistiska diskursen.

Så var någonstans i svensk press är det minst troligt att rapporteringen om IS präglas av en orientalistisk diskurs? Undersökningar visar att opartiskhet och uppgiften att förklara komplicerade händelser tillhör de ideal som har starkast förankring i den svenska journalistkåren (Djerf-Pierre & Wiik 2012 s.184). Dessa två ideal borde båda motverka att rapporteringen påverkas eller på något sätt influeras av den orientalistiska diskursen som bygger på förutfattade meningar och stereotypa bilder av människor. Min tanke är då att "least likely cases" i det här sammanhanget blir den eller de tidskrifter som i högst utsträckning försöker leva upp till, och har ekonomiska och redaktionella möjligheter att leva upp till, de journalistiska idealen. En grundförutsättning är också att tidskriften har ett starkt fokus på utrikesnyheter.

I Sverige är det de stora rikstäckande dagstidningarna som har störst fokus på utrikesnyheter, vilket gör att de är bäst lämpade för studien. De fem rikstäckande dagstidningarna med högst upplaga i Sverige är *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* samt kvällstidningarna *Aftonbladet* och *Expressen* samt gratistidningen *Metro*. Ett sätt att avgöra hur mycket redaktionen satsar på utlandsbevakningen i allmänhet och mellanösternbevakningen i synnerhet är att se om redaktionen har någon korrespondent som är specialiserad på bevakningsområdet. *Dagens Nyheter* är den enda svenska dagstidningen som har en mellanösternkorrespondent genom Erik Ohlsson (som visserligen är Stockholmsbaserad). *Svenska Dagbladet* har länge haft en mellanösternkorrespondent genom Bitte Hammargren (mellanösternkorrespondent 2001-2012), som numera frilansar regelbundet från regionen för tidningen. Ingen av de andra tidningarna har, eller har under de senaste åren haft, någon mellanösternkorrespondent.

Det finns dessutom en skillnad i journalistisk profil mellan dagspress och kvällspress att ta hänsyn till, där kvällspressen utmärker sig genom en mer sensationsartad journalistik. I en studie av bilden av islam i svensk press skriver Carl Leo att "När det kommer till utformandet av nyhetstexterna så använde sig kvällspressen i högre grad än morgonpressen av förstorande, förenklande och generaliserande textsättningar" (Leo 2008, s.32) vilket kan ses som ytterligare ett skäl att välja endast *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*.

I ett urvalsförfarande enligt "least likely case" borde det vara rimligt att utgå från tryckt press, då tidspresen och snabbheten i nätpubliceringarna kan tänkas påverka journalistikens kvalitet i negativ riktning.

Jag utgår därför från artiklar i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet* som publicerats i den tryckta tidningen. Val av tidsperiod görs dels utifrån premissen att få en hanterbar mängd material (utifrån uppsatsskrivandets givna tidsram), och dels utifrån händelseförloppets tendenser. Eftersom utvecklingen går väldigt fort i krigsområdet och IS snabbt vuxit till en stark aktör väljer jag en tidsperiod som ska vara så aktuell som möjligt. Tidsperioden väljs därmed till de nittio senaste dagarna från den dag då urvalet görs vilket ger en tidsperioden från den 18:e augusti 2014 till den 16:e november 2014.

Artiklar har hittats med sökorden "Islamiska Staten" på mediearkivet under den bestämda tidsperioden. För *Dagens Nyheter* resulterade sökningen i 151 träffar. Ytterligare avgränsning görs genom att sortera bort alla notiser och artiklar som är kortare än 300 ord. Även allt material på debatt- och ledarsidor sorteras bort vilket gör att återstående artiklar är nyhetsartiklar och reportage med en längd på mer än 300 ord, vilket för *Dagens Nyheter* blir 47 artiklar. Samma sökprocedur och urval på *Svenska Dagbladet* genererar 38 artiklar. Dessa 47 respektive 38 artiklar har i sin tur delats upp i grupper ämnesvis utifrån artiklarnas huvudämne, efter steg 1 i analys-schemat. Artiklar som har väldigt svag koppling till IS har dock sorterats bort, exempel på sådana artiklar är de som handlar om spänningar mellan den turkiska staten och landets kurder. Spänningarna har delvis utlösts av Turkiets förhållningssätt till striderna i Kobane och IS nämns i artiklarna men utgör bara en bakgrundsaktör.

Att genomföra hela analysen på alla 85 artiklar är inte möjligt rent tidsmässigt, därför väljs 10 artiklar ut för fullständig analys enligt analys-schemat. För att uppnå uppsatsens syfte krävs att studien inkluderar artiklar med huvudfokus på flera, eller helst alla, av de mest omskrivna ämnena. Detta eftersom rapporteringen om IS kan se olika ut beroende på vilket som är artikelns huvudämne. För denna studie kommer därför en artikel från *Dagens Nyheter*, och en artikel från *Svenska Dagbladet* analyseras från varje av de fem största ämnesområdena. Artiklarna från respektive tidning i respektive ämnesområde väljs utifrån artikelns längd genom att de längsta artiklarna väljs ut för analys. Längre artiklar har större möjlighet att ge en bredare och mer komplex beskrivning av verkligheten vilket borde ge journalisten en större möjlighet, rent strukturellt, att undvika de förenklingar och stereotypifieringar av verklighetsbeskrivningen som är kännetecknande den orientalistiska diskursen. De tio artiklar som valts ut för fullständig analys redovisas i bilaga 1.

4.3 Intern validitet

Den interna validiteten, eller begreppsvaliditeten, syftar till hur studiens resultat stämmer överens med verkligheten, det vill säga; mäter studien det den säger sig mäta? (Esaiasson 2007, s.64). I den här studien innebär det alltså, lite förenklat, hur väl analysen verkligen visar på vilka diskurser som präglar nyhetsrapporteringen om Islamska staten.

Ett problem med kvalitativ textanalys och diskursanalys är att sättet forskaren tolkar texten på är beroende av personens tidigare erfarenheter och förförståelse i ämnet. Således är det svårt att avgöra hur personer med en annan bakgrund och en annan förförståelse skulle tolka samma text (Esaiasson 2007 s.251). Därmed kan min egen personliga bakgrund såsom vit svensk man, uppvuxen och fostrad i ett samhälle präglat av patriarkala och rasistiska strukturer, troligtvis påverka sättet jag tolkar de analyserade texterna på. Ett sätt att öka studiens validitet är att redovisa studien på ett så öppet och genomskinligt sätt som möjligt. (Winter Jörgenssen, 2000 s.123). Detta görs genom att redovisa resultatet utifrån empiriska exempel och redogöra för hur tolkningen skett, vilket jag försökt göra i både resultat och analysdelarna för att stärka validiteten.

Den interna validiteten kan också sägas stärkas av det faktum att analysen följer ett analys-schema som är utarbetat med stöd av den kunskap som samlats genom tidigare forskning och etablerade teorier. Analys-schemat kommer därmed att hjälpa mig att se de strukturer som jag kanske annars skulle riskera att missa.

4.4 Extern validitet

Den största bristen i studiens externa validitet är det faktum att så få antal artiklar analyserats från ett så litet antal tidningar. Går det verkligen att uttala sig om vilka diskurser som präglar rapporteringen om IS i svensk dagspress genom att endast studera tio artiklar från två tidningar? Jag har tillämpat ett urval enligt "least likely case"-metoden utformat med hänsyn till den orientalistiska diskursen, som genom resultat från tidigare forskning kan tänkas vara en av de dominerande diskurserna. Därmed blir den externa validiteten också betydligt högre för ett resultat som påvisar att rapporteringen är präglad av den orientalistiska diskursen än om resultatet visar att rapporteringen i de analyserade artiklarna inte är präglad av den orientalistiska diskursen.

5. Resultat

Punkt 1 i analys-schemat, som också var en del av urvalsprocessen, visade att de 85 artiklarna domineras av följande fem ämnesområden: omvärldens reaktioner och agerande mot IS, det kurdiska motståndet mot IS, flyktingvägen och flyktingarnas situation som en följd av IS framfart, stödet till IS och rekryteringen till gruppen samt rapportering om strider.

I detta kapitel redovisas endast det empiriska resultatet som analyserna av materialet gett. Uppsatsens syfte och frågeställningar kommer att besvaras i kapitel 6, där även koppling till teori och tidigare forskning görs. Denna uppdelning är gjord för att på ett tydligt sätt hålla isär det empiriska resultatet från tolkningar och analys av resultaten.

Resultaten presenteras i flera steg. Först presenteras de tendenser i materialet som är dominerande oberoende av artikelns huvudämne. Därefter presenteras tendenser i materialet som är mer kopplade till rapporteringen inom respektive ämnesområde. Resultaten från analys-schemats olika steg kommer att blandas och analysresultaten från diskursanalysens olika nivåer kommer därmed inte att heller presenteras strikt åtskilda. Alla diskursanalysens nivåer kommer inte heller presenteras för samtliga artiklar, utan presentationen av resultatet fokuserar på det som är mest relevant utifrån syfte och frågeställning. Samtliga kursiveringar i de citerade exemplen är mina.

5.1 Terrorister

En dominerande tendens, oavsett artikelns huvudämne, är att benämna IS med epitet eller beskrivningar som kopplas till terrorism. Här kommer två exempel:

”*Terrorgruppen Islamiska staten (IS) har staden omringad och kan inta den vilken dag som helst*” (*Kurderna står i kö för kamp mot IS*). Kopplingen mellan IS och terrorism är något som här tas för givet. I artikeln framförs inga sakargument eller exempel på ett agerande av IS som visar på varför gruppen benämns som terrorister.

”...den enda av Syriens 14 provinser som helt är i händerna på *terrorgruppen Islamiska staten*” (*USA: Striden mot IS kan ta flera år*). I artikeltexten framförs inte heller här några sakargument eller exempel på ett agerande av IS som visar på varför gruppen benämns som terrorister. Däremot finns det i anslutning till artikeln en faktaruta om IS där terroristepitetet får ett sakligt argument i meningen ”Genom bestialiska avrättningar av västerländsk gisslan har IS satt extra press på USA och dess allierade att agera militärt” vilket visar på aktiva handlingar av IS som kan ses som terrorism.

5.2 Islamister och jihadister

Ett annat sätt att beskriva IS är genom att ersätta gruppens namn med andra benämningar. Analysen visar att oavsett artiklarnas huvudämne så finns det en tydlig tendens i att istället för att skriva ut gruppens namn Islamiska staten eller IS, ersätta det med benämningar kopplade till uttrycken *jihadister* och *islamister*. Dessa förekommer både som egna fristående benämningar som syftar på IS, och som epitet till IS.

”...ha attackerat mål i norra Syrien tillhörande jihadistgruppen Islamiska staten, IS...” (*Bomber kan stärka Assad*)

”Under helgen avancerade peshmergastyrkorna med stöd av amerikanskt bombflyg mot den viktiga kraftverksdammen i norra Irak som togs av *jihadisterna* den 7 augusti.” (*Största motgången för IS*)

I andra fall ersätts IS med benämningen islamisterna.

”I en korg bredvid ligger hennes nyfödda tvillingar Mohammed och Mustafa. De är nästan fyra månader gamla och föddes dagen innan hon flydde undan *islamisternas* framfart (*Kaos och fruktan flyktingarnas lott*)

”Men från andra håll påpekas att *islamisterna* fortsätter sin framfart i Syrien i skuggan av striderna i norra Irak” (*Största motgången för IS*)

Samtidigt som IS på detta sätt tenderar att kopplas samman med religionen islam genom termerna islamister och jihadister så visar analysen att andra aktörer i konflikten inte benämns med ord kopplade till politisk, ideologisk eller religiös tillhörighet.

5.3 Neutral benämning av IS

Även om det finns en tydlig trend i artiklarna i att benämna IS med värderande eller beskrivande ord som är negativt laddade finns det många tillfällen då IS bara benämns som just Islamiska staten, eller IS. Detta mer neutrala språkbruk är vanligare i artiklar där huvudämnet berör IS och händelseutvecklingen ur ett större politiskt eller militärt perspektiv på en nivå över individnivå.

”USA inledde visserligen sina luftattacker mot *Islamiska staten* i Irak redan för drygt fem veckor sedan” (*USA:s stridsflyg trappar upp attacker mot IS*)

”Kurdiska peshmergastyrkor har efter intensiva strider tagit tillbaka Iraks största kraftverksdamm från *Islamiska staten (IS)*” (*Största motgången för IS*)

I båda exemplen ovan benämns IS helt neutralt. Dock finns det laddade eller beskrivande benämningar av IS i andra delar av artiklarna och det finns även strukturer i texterna på makronivå som färgar uppfattningen om IS även i fall där IS benämns på ett mer neutralt sätt. Mer om detta i kapitel 5.6.

Generellt, oavsett artikelns huvudämne, och oavsett om IS benämns neutralt eller värderande alternativt beskrivande, förhåller artiklarna sig till IS som en militär grupp snarare än den islamiska stat, eller kalifat, som gruppen deklarerat. Hur detta kan tolkas kommer jag ta upp i slutdiskussionen, men fram till dess kommer jag i resultatdelen och analysdelen, utan vidare reflektioner följa tendensen i materialet och diskutera IS utifrån bilden av IS som en militär grupp.

5.4 Historisk kontext

Den genomgående trenden i analysmaterialet är att IS och deras framväxt beskrivs i en snäv kontext där IS framväxt huvudsakligen kopplas ihop med en radikaliserad form av islam. I *Oro för att svenska kvinnor dras till IS* beskrivs till exempel hur kvinnor som anslutit sig till IS ”visat ett ökat intresse för religion, genomgått en snabb

”radikalisering” och sedan försvunnit”. Synen på IS framväxt som starkt kopplad till islam visas också genom hur IS kopplas till termer som islamism och jihadism vilket visas ovan.

Det finns dock även exempel på hur stödet till IS placeras in i ett större och mer komplext sammanhang. I *Avhoppare från IS lever i fruktan* berättar huvudpersonen Mahmoud hur han genom en serie rationella val till slut blev en del av IS. Valen, berättar han, grundades i både hans tro, och i omständigheter i samhället han levde i (den syriska revolutionen och den väpnade kampen mot Bashar al-Assad). Genom att placera in Mahmouds val att ansluta sig till en kontext av viljan att störta en brutal diktator blir bilden av varför människor ger sitt stöd till IS betydligt mer komplex och något mindre ensidigt kopplad till framväxten av en radikaliserad form av islam.

Andra exempel på hur bilden av IS framväxt placeras in i ett historiskt sammanhang är genom de faktarutor som finns i anslutning till de analyserade artiklarna. I faktarutan till *Största motgången för IS* står det till exempel att ”IS (även kallad Isis eller Isil) är en extrem sunnitisk organisation som ursprungligen bildades i Irak 2004, efter USA:s invasion”. Senare i samma faktaruta står det att ”Under sommaren erövrade organisationen stora landområden i centrala Irak... Erövrandet underlättades av de sunnitiska irakiernas missnöje med den shiitiskt dominerade regeringen i Bagdad.” Beskrivningen av ett missnöje mot den irakiska regeringen visar på att det kan finnas, eller i alla fall kan ha funnits, rationella argument för människor att ge sitt stöd till IS som går att finna bortom endast framväxten av en radikaliserad form av islam. Genom att visa på tidpunkten då gruppen anses ha bildats (i samband med USAs invasion av Irak) antyds också att det kan finnas någon form av koppling mellan bildandet av IS och västvärldens agerande i regionen. Detta är dock inget som vidareutvecklas eller plockas upp i artikeltexten.

5.5 Bilden av IS genom rädslor

Ett annat sätt att beskriva IS är utifrån människors eller aktörers rädslor för organisationen. Det sker främst i artiklar med fokus på människor som flyr från kriget och från IS, men det förekommer även i andra sammanhang där känslan eller rädslan är av en allmän karaktär.

”För tio dagar sedan korsade han gränsen mot Syrien, och lämnade en tillvaro som soldat i Islamiska statens led, *världens mest fruktade terrororganisation*” (*Avhoppare från IS lever i fruktan*)

Här är det svårt att se vem som är avsändare till bedömningen att IS är ”världens mest fruktade terrororganisation”. Genom att inte ange någon avsändare till formuleringen ”världens mest fruktade terrororganisation” ges en bild av en enad omvärld som är överens om att IS är det största terrorhotet, något som får formuleringen att framstå mer som en objektiv sanning, alternativt en allmänt vedertagen åsikt, än någon specifik persons eller aktörs åsikt.

I andra fall legitimeras rädslan genom en beskrivning av IS.

”Det finns en oro i Turkiet för att de nytillkomna Syrienkurderna ska förenas med PKK – en oro som blandas med *rädslan för den oberäkneliga mördarmaskin som Islamiska staten utgör*, och som manifesteras av den stora närvaron av pansarfordon och militära vägspärrar här ute i landet ingenstans” (*Folkets lidande fortsätter i bombernas skugga*)

Reportern skriver att det i Turkiet finns en rädsla för IS, men inte heller här är det tydligt vem som är avsändare eller vem som formulerat rädslan. Har den uttalats av politiker, lokalbefolkningen eller militären? Eller är det reporterns tolkning av lokalbefolkningens, politikernas eller militärens agerande? Observera också att rädslan är subjektiv, den är på något sätt kopplad till människor eller aktörer i Turkiet och deras känslor, däremot är formuleringen ”den oberäkneliga mördarmaskin som Islamiska staten utgör” inte kopplad till någon parts åsikt, utan gör sig gällande som en objektiv beskrivning av IS, vilket också ger legitimitet till rädslan. I artikeln ges inga argument för beskrivningen av IS som en oberäknelig mördarmaskin, formuleringen bygger därmed på att läsaren har en förförståelse för, eller förkunskaper om, att detta är en adekvat beskrivning av organisationen.

De tydligaste fallen där IS beskrivs genom rädslor är i artiklar med fokus på människor som flyr kriget och där flyktingarnas situation är artikelns huvudämne. Här är två exempel:

”Flykten undan den extrema jihadistgruppen IS i Syrien är *desperat och fylld av fruktan*” (*Kaos och fruktan flyktingarnas lott*)

”Men mest skakande är blickarna i de flyendes ansikten. *Ren och skär fasa. En avgrunds djup skräck för jihadisterna som halshugger, våldtar, kidnappar och slaktar de som inte passar in i deras värld*” (*Kaos och fruktan flyktingarnas lott*)

I båda fallen ovan är det de flyendes perspektiv som presenteras även om det inte presenteras av flyktingarna själva utan genom skribentens tolkningar. På samma sätt som tidigare så presenteras rädslan som subjektiv, den kommer från flyktingarnas uppfattningar och känslor, medan beskrivningen av IS som ”jihadisterna som halshugger, våldtar, kidnappar och slaktar...” inte är kopplad till någon parts åsikt utan gör sig gällande som en objektiv beskrivning av IS. Genom att koppla rädslan till denna objektiva beskrivning av IS blir rädslan högst legitim och förståelig. Formuleringen ”jihadisterna som halshugger, våldtar, kidnappar och slaktar...” är en svepande beskrivning av IS agerande, men det presenteras inte konkreta exempel i artikeln och det finns inte heller någon faktaruta i anslutning till artikeln som motiverar beskrivningen genom hur IS har agerat tidigare.

5.6 Bilden av IS genom västvärldens agerande

Rapporteringen om västvärldens förhållande och agerande gentemot Islamiska staten var, enligt första analyspunkten, ett av de mest omskrivna ämnesområdena i rapporteringen kopplad till IS. Det är också ett ämne som återkommer i flera artiklar med annat huvudämne än just denna storpolitik, främst i artiklarna med rapportering om striderna som huvudämne.

Ett tydligt drag i de analyserade artiklarna som berör omvärldens förhållande gentemot Islamiska staten är att västvärlden med USA i spetsen beskrivs som huvudaktör och att det är deras perspektiv som styr berättandet. För att visa på hur detta kan se ut kommer jag här gå igenom berättarstrukturen i en av artiklarna; *USA: Striden mot IS kan ta flera år*. Tendensen är att denna typ av västcentrerade beskrivning är något dominerande i de analyserade artiklarna, men det finns också tydliga exempel på hur andra perspektiv lyfts fram. SvDs artikel *Bomberna kan stärka Assad* är ett bra exempel på hur ett annat, mer kritiskt perspektiv lyfts fram i förhållande till USAs agerande. Därför kommer jag även gå igenom berättarstrukturen i *Bomberna kan stärka Assad* och göra en snabb jämförelse mellan de båda artiklarna. Jämförelsen är extra intressant eftersom artiklarna är publicerade samma dag och bygger på samma nyhetshändelse. Det blir tydligt hur samma händelse kan paketeras på olika sätt i två nyhetstexter genom val av perspektiv och val av vilka experter som får uttala sig och dra slutsatser och möjliga konsekvenser av händelsen.

USA: Striden mot IS kan ta flera år

Redan rubriken ”USA: Striden mot IS kan ta flera år” visar tydligt att det är USAs perspektiv som främst lyfts fram i artikeln. I ingressen lyfts det dock också fram att attackerna mot IS har stöd från flera stater i mellanöstern, men det är fortfarande USAs president Obama som citeras: ”Detta inte är enbart USA:s strid, sade USA:s president Barack Obama igår. Han betonade att Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Jordanien, Bahrain och Qatar också deltar i flygattackerna mot IS i Syrien.” Trots dessa arabländers deltagande i attackerna så är det bara västländerna i koalitionen som kommer till tals i artikeln. USA kommer till tals genom president Barack Obama och genom representanter för Pentagon, och Storbritannien kommer till tals genom premiärminister David Cameron.

Artikeln kan delas upp i ett antal textblock som tar upp olika ämnen som tillsammans skapar en bild av händelseutvecklingen och förståelse för olika aktörers agerande. Kortfattat kan textblockens innehåll sammanfattas såhär, kronologiskt efter artikelns berättande:

1. Redovisning av bombningarnas effekter i antal dödade och skadade
2. Presentation av vikten för USA av att ha allierade i regionen. Obama citeras.
3. Representant för pentagon får presentera möjligt framtidsscenario (häriifrån kommer rubrikens budskap om att striden mot IS kan ta flera år)
4. Presentation av vad flygattackerna riktades mot, främst i staden Raqqa. Attackerna ska ha riktats mot IS militära centraler och lokalbefolkningen bekräftar att anfallen var koncentrerade mot vissa specifika byggnader.
5. Obama citeras och säger att ”Vi kommer göra vad som är nödvändigt för att bekämpa den här terrorgruppen” och representanter för Pentagon meddelar att attackerna varit framgångsrika.
6. Presentation av information från Pentagon om att terrorgrupper planerat attentat mot väst. Ett ganska långt stycke som även innehåller citat från Storbritanniens premiärminister David Cameron som också säger sig vara säker på att IS planerar attentat mot väst.
7. Ett kort stycke om Storbritanniens ambivalens kring ett aktivt deltagande mot IS efter det utdragna kriget i Irak som landet deltog i.
8. Presentation av civila dödsoffer
9. Information om att Syriska flyktingar tidigare uttryckt oro över flygbombningarna då civilbefolkningen riskerar att drabbas.
10. Den Syriska paraplyorganisationen uttrycker sig positiv till bombningarna då dessa ”stärker oss i vår kamp mot Assad”.
11. En kort redogörelse om att Assad fått information om anfallen i förväg genom landets representant i FN

En stor del av artikeln används till att genom argumentation och väl genomtänkta formuleringar bygga upp en slags sanning, ett sätt att se på händelseutvecklingen, som helt bygger på USA-koalitionens argument. Först när denna bild är etablerad kommer motargumenten, och senare även argumenten mot motargumenten som får avsluta artikeln. I en relativt stor del av artikeln tillåts koalitionen, genom representanter för USA och Storbritannien, argumentera för bombningarna samtidigt som dessa argument aldrig bemöts av motparten i konflikten (IS), vilket skapar en ensidig beskrivning av händelseutvecklingen och dess orsaker och konsekvenser. Totalt sett presenteras USA-koalitionens argument för bombningarna i fyra av de olika textstyckena (stycke 2, 5, 6 och 10) medan motargument förekommer i två (stycke 8 och 9). Textstyckenas förhållande till varandra och hur de relaterar till varandra påverkar också hur de uppfattas.

Textstyckena 2-6 presenterar och argumenterar för bombattackernas legitimitet och goda resultat. Ett par nyckelpassager finns i stycke 2 och stycke 5, passager som också förstärker varandra. I stycke 2 säger Obama att ”Framför allt är det folket i mellanöstern som avvisar IS och som står upp för den fred och säkerhet som folken i regionen och världen behöver”, vilket indikerar att beslutet att bomba är förankrat bland folket i regionen och att bomberna skapar fred och säkerhet i regionen. I stycke 5 säger Obama att ”Vi kommer göra vad som är nödvändigt för att bekämpa den här terrorgruppen”, en formulering som visar på att USA-koalitionen bara gör vad som är nödvändigt, och att det inte är ett fritt val från koalitionen sida utan något som krävs för att, enligt stycke 2, skapa fred och säkerhet. Här etableras en ”sanning” som aldrig ifrågasätts i artikeln, nämligen att bombningar och dödligt våld är ett nödvändigt agerande för att skapa fred och säkerhet. Någon alternativ konfliktlösningssmetod tas aldrig upp utan USAs agerande genom bombningar ses som det enda möjliga alternativet. När väl denna ”sanning” är etablerad kommer motargumenten, eller kritiken, mot bombningarna genom stycke 8 som redogör för de civila dödsoffren och stycke 9 där bombningarna kritiserar genom att ”Syriska flyktingar har tidigare uttryckt oro för flygbombningarna...”. Formuleringen ”har tidigare uttryckt” öppnar för tolkningen att flyktingarna tidigare uttryckte oro för bombningarna, men att så inte längre är fallet. Kritiken från punkterna 8 och 9 bemöts i stycke 10 genom att den Syriska paraplyorganisationen uttrycker sig positiv till bombningarna vilket får ses som ett starkt argument för bombningarnas legitimitet. Den positiva bild som artikeln ger av bombningarna skulle kunna försvagas bara genom att ändra ordningen mellan de existerande textstyckena och på så sätt bryta denna kedja av argument, motargument och argument mot motargument.

Bilden av att västvärldens bombningar av IS är en oundviklig nödvändighet är en dominerande tendens i de analyserade artiklarna. Precis som i exemplet ovan så lyfts det fram kritik mot bombningarna, men informationens placering i texten och sättet som artikelns olika delar binder till varandra gör att helhetsbilden generellt är positiv till de USA-ledda bombattackerna, och att alternativa konfliktlösningar inte lyfts fram eller diskuteras.

Bomberna kan stärka Assad

I artikeln *Bomberna kan stärka Assad*, som publicerades samma dag som den granskade artikeln ovan, ser berättarstrukturen annorlunda ut och andra parter än USA får komma till tals vilket ger en annan bild av bombningarnas effekter. Redan rubriken ”Bomberna kan stärka Assad” är klart kritisk då det förutsätts att läsaren känner till Assad och ser hans regeringsmakt i Syrien som illegitim. Även ingressen är kritisk:

”Efter tre års vacklan i fråga om Syrien, bombar nu stridsflyg från USA islamistiska rebellgrupper i landets norra delar. Det är ett riskprojekt. Många bedömare spår att bombkampanjen ytterst kan stärka Assadregimen och svetsa samman rivaliserande jihadister.”

Kritiken mot USA kommer från två håll i ingressen. Dels genom formuleringen ”Efter tre års vacklan i fråga om Syrien” som antyder att USA visat bristande handlingskraft och beslutsförmåga i Syrienkonflikten. Dels kommer kritik mot bombningarna genom att ”Många bedömare spår att bombkampanjen ytterst kan stärka Assadregimen och svetsa samman rivaliserande jihadister”, vilket är raka motsatsen till ambitionen med bombningarna som är att försvaga IS och andra islamistiskt radikala rebellgrupper.

Brödtexten inleds med en presentation av vad som hänt, att USA tillsammans med sina allierade bombat mål i Syrien. Här används amerikanska militära källor för att redovisa var attackerna ägt rum. Denna del av texten är endast redovisande av händelseförloppet utan att ge utrymme till någon parts ambitioner eller argument för sitt agerande. Denna del av artikeln utgör ungefär en femtedel av brödtexten.

Därefter kommer ett textstycke som beskriver händelsen från ett syriskt perspektiv genom syriska journalister. Tidigt i textstycket kommer ett citat från en syrisk journalist som säger att ”Vi har namn på barn i Idlibprovinsen som har dödats under attackerna. Vanliga syrier är inte alls glada över det som sker.” vilket kan ses som en stark kritik mot bombattackerna.

Resterande tre femtedelar av artikeln ägnas åt analys av händelseutvecklingen och bombningarnas möjliga konsekvenser där chefen för tankesmedjan Brookings i Qatar, Salman Shaikh, intervjuas. Shaikh är kritisk mot bombningarnas effekter och ifrågasätter även koalitionen styrka och sammansättning. Ett par nyckelpassager är när Shaikh säger att ”Det är mycket möjligt att USA gör ett fundamentalt misstag genom att rikta in sig på IS och inte på att få till stånd ett maktskifte i Damaskus” och när koalitionen ifrågasätts genom reportertexten ”Auktoritärt styrda regimer i arabländer har inte frågat vad deras befolkningar tycker om uppslutningen bakom USA”. Här antyds både att USA agerar (delvis i alla fall) mot fel part i konflikten, och att det regionala stödet för deras agerande borde ifrågasättas.

Genom att låta andra människor komma till tals än de som är direkt kopplade till aktören USA och koalitionen lyfts en annan bild fram i *Bomberna kan stärka Assad* än i *USA: Striden mot IS kan ta flera år*. De två artiklarna redovisar till stor del samma information. De tar upp var attackerna skett, vilka som varit delaktiga i dem genom den breda koalitionen samt antalet civila dödsoffer. Skillnaden ligger framför allt i vem som tillåts bygga upp *berättelsen kring* huvudhändelsen och på så sätt förklara dess orsak och verkan. En viktig detalj som i analysresultaten visar är att när det riktas kritik mot bombningarna så ligger kritiken generellt främst i *hur* bombningarna genomförs (ska de bara fokusera på IS eller även på Assad, hur ska de civila förlusterna minimeras, och räcker det med ”bara” luftangrepp eller krävs det även marktrupper) och inte i *att* de genomförs.

5.7 Bilden av IS genom flyktingar

Båda artiklarna som har flyktingströmmen från kriget och IS som huvudämne är reportage från den turkiska sidan av gränsen mellan Syrien och Turkiet. Reportagen skildrar människorna som flyr från staden Kobane när IS försöker inta staden. Båda artiklarna är publicerade i slutet av september 2014, med en dags mellanrum, och bakgrunden är att 140 000 människor flytt över gränsen in till Turkiet på mindre än en vecka.

Båda artiklarna bygger till stor del på närvaro och beskrivningar av platser eller scener vid gränsen som visar på flyktingarnas utsatta situation samt möten med flyktingar som själva beskriver sin situation. *Kaos och fruktan flyktingarnas lott* inleder med en lång scen från när flyktingarna tar sig över gränsen. Ett litet utdrag:

”Scenen är djupt gripande. Människorna på flykt balanserar madrasser, filtar och kuddar på sina hukade ryggar, eller släpar på påsar och trasiga tvättkorgar med kläder som packats i panikartad hast. Många bär gråtande och skrikande barn i sin famn... En äldre kvinna med träkäpp knuffas omkull i den rödbruna sanden och bryter samman i tårar. ”Vi flyr från islamisterna”, utropar hon”

Bilden av människorna på flykt kan här också ses som en indirekt bild av IS våld. Precis som jag ovan visat hur flyktingarnas rädslor använts till att beskriva IS i ord, så blir flyktingarnas situation och utsatthet också ett sätt att beskriva IS genom den panik och skräck som beskrivs hos flyktingarna även om den inte direkt härleds till IS. Genom människors rädslor och agerande utifrån det hot om våld som IS utgör för dessa människor, blir berättelserna om den panikartade flykten ett personligt möte med det våld som IS använder sig av.

En trend i beskrivningen av flyktingarna är att män och kvinnor beskrivs på olika sätt. Män kan presenteras genom andra attribut än bara flyktingstämpeln, de är både flykting och musiker, eller både flykting och familjeöverhuvud och bonde. Kvinnorna däremot presenteras endast som flyktingar och mammor, alternativt flyktingar och döttrar om de inte har några egna barn. Här kommer två exempel från artikeln *Folkets lidande fortsätter i bombernas skugga* där en man presenteras genom *sitt agerande* i en utsatt situation medan en kvinna presenteras, tillsammans med sitt barn, genom hur hon *passivt är* i en utsatt situation:

”Det är en man i utanpåskjorta, solglasögon och spetsiga boots som stämmer upp en blues för Kobane, hemstaden han tvingats lämna men snart hoppas få återse. I famnen greppar han en tumbor, det traditionella stränginstrumentet.

– Jag bara improviserar, det kom från mitt hjärta, säger mannen när hans sång tystnat.”

”En kvinna i bengult huckle och violett abaya, heltäckande kläde, sitter på en stålrörsstol utanför sjukvårdstältet. Bredvid står hennes dotter. Rawshan. Hon berättar att det är andra gången hennes mamma Nayla flyr.”

Kvinnan är offer och mamma. Mannen är musiker, offer och pappa. Senare i texten presenteras hans familj genom att han ”redan satt hustrun och sina två små döttrar i säkerhet i Turkiet”. Frun har alltså inte själv satt sig i säkerhet, utan blivit satt i säkerhet av sin man. Kvinnan är passiv och mannen är agerande. I detta exempel är det också tydligt att mannen presenteras som mer västerländsk med boots och solglasögon medan kvinnan presenteras som mer traditionellt orientalistisk och bär ”huckle” och ”heltäckande kläde”.

Bilderna till reportagen om flyktingarnas situation förstärker bilden av kvinnor som offer. *Folkets lidande fortsätter i bombernas skugga* har en stor dragarbild på en något äldre kvinna som får hjälp att gå av två män som ger henne stöd på varsin sida. *Kaos och fruktan flyktingarnas lott* har en stor dragarbild på en ung tjej som tittar rakt in i kameran, omgiven av ett myller av människor och påsar och säckar med tillhörigheter. Till artikeln finns även tre mindre bilder som alla visar kvinnor i den utsatta positionen som flyktingar. På så sätt förstärker fotografierna bilden av kvinnor som offer som behöver hjälp och skydd mot den eller de som drivit de på flykt. Detta förstärks genom att flyktingarna själva (kvinnor som män) uttrycker ett behov av hjälp i artiklarna. *Kaos och fruktan flyktingarnas lott* avslutas med att en av de flyende säger ”Det är inte vatten och mat i Turkiet vi behöver. Vi har bara en önskan: att amerikanerna bombar bort IS från Syrien så att vi kan åka hem igen och få fred.”

5.8 Bilden av IS genom rekrytering

Det är i artiklarna som har rekryteringen av soldater till IS som huvudämne som läsaren kommer närmast ett möte med IS. De artiklar som analyserats med detta fokus är *Oro för att svenska kvinnor dras till IS* och *Avhoppare från IS lever i fruktan* som är ett personporträtt av en före detta IS-soldat. *Avhoppare från IS lever i fruktan* handlar dock

till stor del om hur och varför den före detta IS-soldaten anslöt sig till IS och därför har jag valt att definiera artikelns huvudämne till ämnesområdet som rör rekrytering och stöd till IS.

Oro för att svenska kvinnor dras till IS inleds med frågan ”Varför överger unga kvinnor sin familj och trygghet för att ansluta sig till en av FN terrorstämplad organisation?”. De svar på frågan, eller försök till svar på frågan, som redovisas i artikeln är:

”– Det handlar om många faktorer. En är spänning. Att få vara med då den islamiska staten tar form, säger Ibrahim Bouraleh.”

”En del av värvningsprocessen sker via sociala medier, enligt Magnus Ranstorp. Kvinnor som redan finns på plats målar upp en romantisk bild av ett soldränkt krigslandskap och en stark gemenskap.”

”Utsikten att få äkta en krigare kan också utgöra en lockelse. En martyr ses som en hjälte och med martyrskapet följer privilegier i livet efter detta (akhira) – privilegier som spiller över på närstående.”

Svaret på frågan om varför svenska kvinnor ansluter sig till IS finns alltså enligt artikeln i islam och i en romantiserad bild av kriget. Samtidigt är Ibrahim Bouraleh, verksamhetsledare på Rinkeby moské, en av huvudpersonerna i artikeln och han tar avstånd från, och arbetar aktivt för att förhindra rekryteringen till IS, vilket får stort utrymme i artikeln. Även en representant från somaliska riksförbundet kommer till tals i artikeln kring hur de arbetar för att försöka stoppa rekryteringen. Trots att företrädare för en mer moderat form av islam får stort utrymme i artikeln så står religionen islam kvar som den avgörande förklaringsfaktorn till varför människor väljer att ansluta sig till IS.

Oro för att svenska kvinnor dras till IS handlar om kvinnor, men det är bara män som kommer till tals i artikeln, förutom ett citat från en av kvinnornas facebookside. I artikeln, som är skriven av en man, får fem män (representanter för Rinkeby moské, försvarshögskolan, Säpo, somaliska riksförbundet, samt en psykolog) uttala sig om hur och varför svenska kvinnor dras till IS, samt vad som kan göras för att förhindra detta.

I *Avhoppare från IS lever i fruktan* får den före detta IS-soldaten Mahmoud själv berätta om hur och varför han blev en del av IS. Mahmoud är själv syrier och gick först med i Fria Syriska Armén för att störta Assad. Men enligt Mahmoud hade Fria Syriska Armén låg moral och många slogs för egen vinning, därför anslöt han sig istället till den islamistiska gruppen Jabhat al-Nusra som senare blev en del av IS.

Genom Mahmouds berättelse kan läsaren förstå hur han, genom en serie rationella val utifrån hans omständigheter, till slut blev en del av IS. Val, som han berättar, grundades i både hans tro, och i omständigheter i samhället han levde i (den syriska revolutionen och den väpnade kampen mot Bashar al-Assad). Genom Mahmoud får IS ett mänskligt ansikte och det skapas en förståelse kring hur IS har kunnat växa så fort. Samtidigt finns det alltid en distans till IS, Mahmoud är ett mänskligt ansikte för en *före detta* IS-soldat, och kan därför inte riktigt ses som en representant för IS.

5.9 Bilden av IS genom elitpersoner

En tendens i materialet är att elitpersoner som representerar västvärlden genom sina uttalanden får definiera och skapa en bild av IS och vilka IS är. Detta görs vanligtvis av politiker och av personer som tillskrivs någon form av expertis inom artikelns ämne i förhållande till IS. Här presenteras fenomenet genom ett kort citat från *USA: Striden mot IS kan ta flera år*:

”Den brittiske premiärministern David Cameron sade i NBC News att han för sin del var övertygad om att IS planerar attacker i Europa.

– De har oss i siktet och vi har samlat denna koalition för att kunna vara säkra på att vi ska kunna förstöra denna onda organisation”

Formuleringen ”att han för sin del var övertygad om...” visar inte om Camerons åsikt är grundad på väl genomarbetad information från landets underrättelsetjänst eller om åsikten grundas på hans egna tankar och idéer om organisationen. Det är dock tydligt att övertygelsen är Camerons personliga, och därmed inte en objektiv sanning. På samma sätt är formuleringen ”denna onda organisation” tydligt Camerons egen och inte en objektiv sanning. Samtidigt finns det inte i texten någon antydning av ifrågasättande av dessa uppgifter eller åsikter. I de få fall i texterna där någon talar positivt om en terroriststämplad organisation svarar reportern däremot alltid med motargument. Ett exempel på detta är när en avhoppare från IS benämner Jabhat al-Nusra (en terroriststämplad rebellgrupp i Syrien) som en organisation med hög moral och som kämpar för folkets bästa, och reportern ”invänder att Nusrafronten också har band till terroristorganisationen al Qaida” (*Avhoppare från IS lever i fruktan*). Denna typ av invändningar förekommer däremot inte när den motsatta åsikten (att IS är onda) presenteras av någon part, som David Cameron gör i citatet ovan. Det omvända förhållandet, att personer kopplade till IS uttalar sig om västvärlden, förekommer inte.

5.10 Bilden av striderna

De artiklar som rapporterar om strider tenderar att göra det på ett kliniskt sätt där attacker beskrivs utifrån det militära spelets logik med fokus på vinnare och förlorare. Att människor såras och dödas i detta militära spel ges inte lika stort utrymme.

I *USA:s stridsflyg trappar upp attackerna mot IS* beskrivs en lyckad attack genom hur ”amerikanskt flyg attackerat IS ställningar sydväst om Bagdad och även förstörs sex IS-fordon i en konvoj i närheten av Sinjar i norra Irak.” Att attacken mot konvojen rimligtvis även skadade eller dödade människor nämns inte, utan fokus ligger på det som är militärt relevant och då är en konvoj en viktigare aktör än de människor den består av. På samma sätt beskrivs i *Största motgången för IS* slaget om Iraks största kraftverksdamm helt utan att nämna mänskligt lidande. Formuleringen ”Striderna uppges ha varit hårda, men på måndagen försäkrade peshmergastyrkorna att man tagit tillbaka den strategiska kronjuvelen” visar på att det förekommit hårda strider, men genom att inte nämna eller belysa någon form av konsekvens av dessa hårda strider får formuleringen mer en funktion som symbol för peshmergastyrkornas heroiska insats än symbol för krigets hemskheter. Formuleringen att man ”tagit tillbaka den strategiska kronjuvelen” ger också en bild av kriget som ett militärstrategiskt spel med fokus på spelets resultat i form av vinnare och förlorare.

Det finns även exempel på när de mänskliga förlusterna får en framträdande placering i artikeln. I *USA: striden mot IS kan ta flera år* inleds brödtexten med ”Ett femtiotal flygattacker med jaktflyg, bombplan och tomahawkmissiler genomfördes på natten till tisdagen. Omkring 70 personer ska ha skadats och omkring 300 skadats, uppger Syrian Observatory for Human Rights.” Trots att de mänskliga konsekvenserna av bombningarna redovisas redan i artikelns inledning så får de en sekundär betydelse i artikeln i sin helhet genom hur den fokuserar på bombningarnas nödvändighet och legitimitet vilket jag visat i 5.6.

Det mänskliga lidandet till följd av striderna visas dock tydligt, och får ett personligt och mänskligt ansikte, i och med rapporteringen kring flyktingarnas situation. Denna rapportering är dock begränsad till de som är offer för IS våld, de mänskliga konsekvenserna för koalitionen våld visas inte i rapporteringen.

6. Analys

Analysdelen är strukturerad efter uppsatsens tre frågeställningar där varje frågeställning besvaras utifrån det empiriska materialet med hjälp av de teorier och tidigare forskningsresultat som presenterats i kapitel 2.

6.1 Framställs ett tydligt "Vi" och "Dom" i rapporteringen?

Och i så fall, hur ser gruppindelningen ut och vilka egenskaper tillskrivs grupperna "Vi" och "Dom"?

Resultaten visar att det finns en indelning av konfliktens aktörer i två läger bestående av ett "Vi" och ett "Dom". Detta manifesteras tydligast genom vilka aktörer som kommer till tals i medierna. En rad olika aktörer och grupper får föra fram sin åsikt, ståndpunkt eller analys av händelseförloppet i artiklarna; representanter för koalitionen mot IS uttalar sig, representanter för irakiska armén uttalar sig, människor som flyr uttalar sig och diverse experter uttalar sig om utvecklingen. Men som analysen av *USA: Striden mot IS kan ta flera år* visar, redovisas endast konfliktens ena parts åsikter och argument, medan konfliktens andra parts åsikter, argument eller analys inte redovisas. På så sätt delas aktörerna upp i gruppen "Vi" – som innefattar alla som tillåts uttrycka sig och vara med och formulera den verklighetsbeskrivning som rapporteringen ger, och gruppen "Dom" – som inte är med och formulerar den verklighetsbeskrivning som rapporteringen ger. Gruppen "Vi" innefattar därmed i princip hela världen som tar avstånd från IS och dess agerande medan gruppen "Dom" endast innefattar IS och dess sympatisörer.

En tydlig konsekvens av denna gruppindelning är att IS definieras av sin motpart i gruppen "Vi", vilket till exempel manifesteras genom hur IS presenteras genom "Våra" rädslor för IS och hur IS presenteras genom elitpersoners uttalanden om gruppen. Grupperna "Vi" och "Dom" presenteras också som varandras motpoler. Koalitionen definieras (delvis genom sina egna uttalanden) som en grupp som gör vad som krävs för att stå upp för fred och säkerhet medan IS beskrivs som terrorister och mördare.

Denna polarisering mellan grupperna "Vi" och "Dom" återfinns i flera olika teoriområden. Dels liknar polariseringen och uppdelningen den *orientalistiska diskursen* som Said presenterar där viktiga delar av uppdelningen just innefattar polariseringen mellan grupperna och västvärldens tolkningsföreträdare och makt att beskriva och definiera orientalen. Samtidigt så bryter analysens uppdelning i "Vi" och "Dom" mot den uppdelning som framställs av Said eftersom gruppen "Vi" i den här studien består av alla som tar avstånd från IS och dess agerande och således även innefattar grupper och människor som enligt Said placeras in i gruppen "Dom". Samtidigt menar Said att en persons grupp tillhörighet inte enbart avgörs av personens ursprung utan också av vems perspektiv och världsbild personen anammar.

Ett annat sätt att se på uppdelningen i "Vi" och "Dom" är genom Galtungs teorier om krigsjournalistik där journalistiken antas vara präglad av den ena partens propagandistiska diskurs vilket också resulterar i en polariserad uppdelning i vän och fiende, ond och god. Enligt den propagandistiska diskursen är det naturligt att IS och dess sympatisörer ensamma figurerar i gruppen "Dom" då denna gruppindelning är mer grundad i den politiska och militära verkligheten i konfliktsituationen än i historiska maktstrukturer regioner och folk emellan vilket är fallet i Suids gruppindelning.

Precis som flyktingarnas rädslor beskriver IS i ord, så blir flyktingarnas situation och utsatthet också ett sätt att indirekt beskriva IS genom att utsattheten beskrivs som en direkt följd av IS agerande. Denna form av fokus på civilbefolkningens lidande kan kopplas till det som Nohrstedt, Höijer och Ottosen kallar för *medlidandediskurs*. Genom att artiklarna tydligt kopplar flyktingarnas lidande till IS agerande kan denna *medlidandediskurs* sägas förstärka en propagandistisk diskurs mot IS eftersom det finns ett så tydligt ensidigt fokus på medlidande med just offren för IS våld. Teorin om *medlidandediskursen* som en stöddiskurs för en propagandistisk diskurs kan också

sågas verifieras genom frånvaron av rapportering av andra faktorer bortom IS agerande, som också försvårar flyktingarnas situation (exempelvis omvärldens ovilja att bidra med tillräckligt med resurser för ett bra mottagande och en ovilja att ta emot fler flyktingarna i omvärlden).

En trend i analysresultaten är att Islamiska staten inte beskrivs genom personliga möten utan som en anonym kollektiv grupp. Undantaget är artikeln *Avhoppare från IS lever i fruktan*, där läsaren möter en före detta IS-soldat, men eftersom artikelns huvudperson valt att lämna IS och i artikeln tar avstånd från deras agerande kan han också ses som en del av gruppen "Vi". Genom att IS beskrivs som en kollektiv grupp med vissa egenskaper och inte som mänskliga individer skapas en avhumaniserad bild av IS. I gruppen "Vi" beskrivs aktörerna dessutom på ett relativt mångfasetterat sätt, de visar känslor, presenteras i ett större sammanhang och de har en historia (som till exempel beskrivningen av musikern i *Folkets lidande fortsätter i bombernas skugga*) medan IS tenderar att ensidigt presenteras som terrorister och mördare utan koppling till något annat sammanhang. Denna avhumaniserade bild av IS som bygger på en beskrivning av gruppen som mördare och terrorister bidrar också till hur det är *IS i sig*, som beskrivs som problemet och inte själva konfliktsituationen eller konfliktytorna mellan de olika aktörerna. Både sättet som IS avhumaniseras på och hur IS ses som själva problemet i konflikten stämmer väl in på Galtungs teori om krigsjournalistik. Detta blir extra tydligt genom att jämföra rapporteringen om IS med motsatsen till krigsjournalistik, nämligen det Galtung kallar fredsjournalistik. Fredsjournalistiken präglas av att rapporteringen belyser *båda sidornas ståndpunkter* och ger en *human bild av båda sidorna* i konflikten, vilket inte alls är fallet för rapporteringen om IS i de analyserade artiklarna.

Det finns även en skillnad i presentationen av varför de båda grupperna väljer att agera på ett visst sätt. Den USA-ledda koalitionen agerar utifrån rationella argument som grundas i värderingar och en analys av omvärlden. Beslutet att attackera IS genom flyganfall är till exempel grundat på ideal om fred och trygghet och är, enligt koalitionen, ett nödvändigt svar på de grymheter som IS gjort sig skyldiga till för att skapa den eftersträvsvärda freden. På samma sätt agerar individer som tillhör gruppen "Vi" på rationella grunder, flyktingar flyr eftersom IS utgör ett hot för deras säkerhet.

Förklaringsfaktorerna som presenteras till varför IS agerar som de gör och varför det finns människor som stödjer IS och ansluter sig till gruppen är inte på samma sätt förankrade i rationella val till följd av historiska och samhälleliga omständigheter. Istället bygger förklaringsfaktorerna som presenteras där till stor del på en radikaliserad form av islam. Att en religiös radikaliseringsfaktor kan ha sin orsak och grogrund i faktorer utanför själva religionen tas inte upp och således diskuteras inte eventuella kopplingar mellan IS framväxt och mellanösterns historia av diktatur, orättvisor, krig, västvärldens interventioner och sanktioner och så vidare. Att på detta sätt se islam som den överlägset viktigaste förklaringsfaktorn för IS (och dess medlemmars) agerande stämmer väl in på teorin kring den orientalistiska diskursen och hur handlingar och beteenden inom alla aspekter av Orientens och orientals liv direkt härleds till religionen islam.

Rapporteringen präglas även starkt av en konfliktlösningsmetod som bygger på militär konfrontation (genom att bombningar presenteras som den naturliga, och enda möjliga vägen mot fred och säkerhet) vilket också är kännetecknande för Galtungs krigsjournalistik. Genom att kritiken mot bombningarna främst rör *hur* de genomförs och inte *att* de genomförs förstärks bilden av att bombningarna är nödvändiga och alternativa konfliktlösningsmodeller tas inte upp som ett alternativ. Detta stämmer väl in på propagandadiskursen och dess inneboende logik kring hur endast vissa slutsatser som kan dras av tidigare händelser och hur detta kräver ett visst agerande för att undvika framtida hot.

6.2 Är rapporteringen präglad av orientalistiska stereotyper?

Och i så fall, hur präglas rapporteringen av orientalistiska stereotyper?

Som jag redovisat ovan så framställs en bild av IS som på många sätt stämmer in på bilden av orientaler i den *orientalistiska diskursen*. Orientalistiska stereotyper förekommer till exempel genom hur handlingar och beteenden

hos IS och dess sympatisörer direkt härleds till religionen islam. Detta förstärks även genom hur IS benämns med ord kopplade till islamism och jihadism.

En orientalistiskt stereotyp bild av IS framkommer även genom hur beteckningen ”terrorgrupp” och ”terrorister” används utan argument för varför IS kan eller bör benämnas terrorister och genom hur benämningen kopplas till IS som något de *är*. Därmed skapas en bild av att benämningen är en statisk och oföränderlig sanning, att IS *är* terrorister blir en del av gruppens identitet snarare än något de gjort sig skyldiga till genom sina handlingar. Jämför hur formuleringarna ”terrorgruppen Islamiska staten” och ”islamiska staten, en grupp som begått flera terrordåd” skapar olika förhållanden mellan IS och terrorism. Den första formuleringen, som är det normativa sättet att beskriva IS i artiklarna, kopplar terrorism till IS identitet, medan den andra formuleringen, som inte används i artiklarna, visar på att gruppen begått terrordåd men utan att koppla det till gruppens identitet. Denna typ av formuleringar där IS handlingar blir en del av gruppens identitet återfinns inte bara i terroristepitetet utan även i flera andra situationer, till exempel i hur gruppen *är* mördare istället för att gruppen begått mord. Genom att formulera den terrorism och de grymheter som IS anses gjort sig skyldiga till som en permanent *egenskap* hos gruppen IS blir konsekvensen också att dessa terrorhandlingar är något som IS utför genom deras egenskaper och vilka de är (IS begår terrorbrott för att de *är* terrorister), och inte handlingar som utförs som en reaktion på historiska och samhällsliga omständigheter. Detta manifesteras också i texterna genom hur den historiska kontexten till IS framväxt ges en så reducerad roll i beskrivningen av gruppen. Liknande mönster går att hitta i beskrivningen av talibanerna efter attackerna mot USA den 11:e september 2001, där förövarna ansågs ha agerat utifrån sin identitet snarare än som en reaktion på hur USA agerat runtom i världen (se teorikapitlet ”Journalistik och kriget mot terrorismen”) Framställningen av hur grymma handlingar omformas till permanenta egenskaper hos IS är ett mönster som också återfinns i den orientalistiska diskursen där orienten tillskrevs egenskaper som grym, irrationell och oföränderlig.

Det finns även tendenser i rapporteringen som visar på att vi rör oss bort från den orientalistiska diskursen och dess stereotypa verklighetsbeskrivning. Ett viktigt drag i den orientalistiska diskursen är tanken på att det bara finns *ett* islamskt samhälle, *ett* arabiskt tänkande och *ett* orientaliskt psyke. Rapporteringen visar att detta tänkande inte längre dominerar, varken i medierapporteringen eller i världspolitiken. I *USA: Striden mot IS kan ta flera år* ägnas en stor del av artikeln åt att befästa koalitionen och vänskapen mellan USA och muslimska länder i mellanöstern såsom Saudiarabien, Förenade Arabemiraten, Jordanien, Bahrain och Qatar. Därmed visar rapporteringen på att det finns *olika* islamska samhällen och att västvärlden ser *vissa* islamska samhällen som sina vänner och *andra* islamska samhällen som sina fiender.

6.3 Hur ser rapporteringen ut ur ett genusperspektiv?

Hur beskrivs kvinnor och män, respektive manligt och kvinnligt i rapporteringen? Och hur ser rapporteringen ut i förhållande till Cookes teorier om manligt präglade, alternativt kvinnligt präglade berättelser om krig?

Det finns en tendens i materialet att kvinnor presenteras i rollen som offer medan det i huvudsak är män som agerar och får uttrycka sig som representanter för olika aktörer och i rollen som experter. Detta blir extra tydligt i artikeln *Oro för att svenska kvinnor dras till IS*.

Huvudämnet i artikeln *Oro för att svenska kvinnor dras till IS* handlar om kvinnor men ändå är det bara män som kommer till tals i artikeln och får uttala sig kring hur och varför svenska kvinnor dras till IS, samt vad som kan göras för att förhindra detta. Kvinnorna får här, precis som Said beskriver i den orientalistiska diskursen, inte representera sig själva utan representeras av männen. Genom denna struktur och sneda könsfördelning i artikeln skapas en bild av hur svenska kvinnor måste skyddas av svenska män för att förhindra att de rekryteras till IS.

Hur kvinnor beskrivs som passiva offer är extra tydligt i reportagen om flyktingar från gränstrakten mellan Turkiet och Syrien. Analysresultaten från dessa artiklar visar att det finns en skillnad i hur män beskrivs i en offerroll och hur kvinnor beskrivs i en offerroll genom att männen, även om de är offer, fortfarande är aktiva och agerande och

beskrivs som mer än bara offer, medan kvinnorna är passiva offer som presenteras i sin familjeroll som mamma eller dotter.

Att på detta sätt beskriva kvinnor som svaga passiva offer kan ses i ljuset av Cookes teori om hur denna beskrivning skapar en bild av hur svaga kvinnor behöver de starka männens beskydd, vilket också blir ett starkt skäl till varför männen måste gå ut i krig. Intressant i de båda exemplen ovan (beskrivningen av kvinnor som är flyktingar och kvinnor som rekryteras till IS) är hur både de kvinnor som är en del av IS, och de kvinnor som flyr för att undvika att hamna under IS kontroll, beskrivs behöva västvärldens skydd mot IS. Bilden av hur kvinnor måste skyddas från den förtryckande orientalistiska mannen (som här är IS) återfinns även i Saids teorier om den orientalistiska diskursen där västvärldens beskydd av kvinnor tjänat som argument för kolonisering och förtryck. Denna argumentation om västvärldens beskydd av kvinnor har även setts spela en viktig roll i argumentationen för de allierades invasion av Afghanistan 2001.

Beskrivningen av kriget och striderna är enligt analysresultaten präglad av en klinisk beskrivning där tonvikten läggs på det militära spelet, och vinster och förluster på slagfältet beskrivs företrädesvis ur ett militärt perspektiv snarare än ett mänskligt perspektiv. Detta är perspektiv är en del av det Cooke kallar en *enkönat manlig berättelse om krig* genom hur krigets kaos struktureras och förenklas. Dock visas krigets kaos genom flyktingarnas situation och människors skräck för IS. De generella dragen i materialet är att kriget mellan IS och lokalbefolkningen beskrivs genom möten med offer och det kaos de upplever, medan kriget på en högre hierarkisk nivå mellan den USA-ledda koalitionen och IS beskrivs mer kliniskt.

De artiklar som är kopplade till just beskrivning av strider och omvärldens militära agerande mot IS präglas alltså av det Cooke beskriver som en *enkönat manlig berättelse*, vilken på många sätt kan sägas likna det Galtung kallar krigsjournalistik genom hur aktörerna polariseras och målas upp som en uppsättning motsatspar om ond och god, vän och fiende. I *den enkönat manliga berättelsen* om kriget polariseras även män och kvinnors egenskaper, vilket också är fallet i de analyserade artiklarna vilket jag visat ovan genom hur män är aktiva och agerande medan kvinnor är passiva offer.

De tillfällen där berättelsen om kriget är kan sägas vara delvis präglad av *en kvinnlig berättelse* som erkänner krigets kaos snarare än att försöka strukturera det, är de artiklar som belyser flyktingarnas situation. I dessa artiklar är det civilbefolkningen som är i fokus och vanliga människor används som källor i större utsträckning än elitpersoner. Denna *den kvinnliga berättelsen* om kriget kommer alltså fram först i en situation när kvinnan är i, och presenteras i, en situation som stämmer in på *den manligt präglade* berättelsen, nämligen som flykting och offer för krigets våld. Samtidigt är dessa artiklar i högsta grad präglade av polariserade könsroller vilket stämmer in på *den manligt präglade berättelsen*.

7. Slutsatser

Genom studiens resultat kan ett antal dominerande diskurser identifieras i materialet. Uppdelningen i två läger bestående av ”Vi” – de goda, och ”Dom” – de onda, och den dikotomi som målas upp mellan grupperna kan både ses som en del av den propagandistiska diskursen som Galtung ser som en del av det han kallar krigsjournalistik, och som en del av den orientalistiska diskursen. Resultaten som visar hur rapporteringen så starkt präglas av konflikten ena parts verklighetsbeskrivning och analys tyder även det på att rapporteringen präglas av den propagandistiska diskursen och/eller den orientalistiska diskursen genom västvärldens rätt att definiera och beskriva Orienten.

Resultaten visar också att den orientalistiska diskursen präglar beskrivningen av IS även genom hur IS agerande så ensidigt kopplas ihop med en radikaliserad form av islam och inte till andra sociala och samhälleliga faktorer. Men samtidigt bryter rapporteringen mot den orientalistiska diskursen genom att inkludera andra stora grupper i, och från, Orienten, till gruppen ”Vi” (som exempelvis de USA-allierade gulfstaterna).

Rapporteringen om flyktningarnas utsatta situation tyder på att materialet även präglas av det Nohrstedt, Höijer och Ottosen kallar för en medlidandediskurs där krigets mänskliga offer sätts i fokus. Då medlidandediskursen ensidigt fokuserar på IS offer skulle dock medlidandediskursen i detta fall kunna ses som en stöddiskurs till den propagandistiska diskursen.

Resultaten kan således sägas gå i samma spår som tidigare forskning kring rapportering av liknande grupper. Rapporteringen om IS präglas till exempel av beskrivningen att IS agerande är kopplat till dess identitet och religionen islam, vilket, enligt Kassimeris & Jackson, även var fallet vid rapporteringen om al-Qaida som följde terrorattentaten mot USA 11:e september 2001. Vidare präglas rapporteringen av en propagandistisk diskurs, vilket enligt Galtung, också det var fallet efter terrorattackerna den 11:e september.

Det är svårt att dra några generaliserande slutsatser om hur rapporteringen om IS ser ut utifrån en analys av endast 10 artiklar. Det faktum att många av de tendenser som finns i det analyserade materialet också återfinns i tidigare forskningsresultat av rapporteringen kring liknande grupper, gör dock att det finns en större sannolikhet att dessa tendenser faktiskt är generella och inte bara representativa för dessa tio artiklar. Att många tendenser i materialet dessutom passar in på en historisk struktur i hur västvärlden beskriver orienten genom den orientalistiska diskursen gör att även dessa tendenser med större sannolikhet kan tänkas utgöra generella drag i rapporteringen om IS. Detta styrks dessutom genom att urvalet utformades efter ”least likely case”-metoden i förhållande till just den orientalistiska diskursen.

7.1 Diskussion

Det som kanske är mest slående med analysresultaten är frånvaron av en röst som representerar IS i de analyserade artiklarna och bristen på en problematiserande koppling mellan händelseutvecklingen idag och den komplexa historiska kontexten.

Att inte ge utrymme åt alla konflikten aktörer att uttala sig skapar en enkelspårig rapportering som bygger på den ena partens propagandistiska diskurs. Eftersom de olika parternas propagandadiskurser inte bara vill påverka beskrivningen av händelseutvecklingen utan även beskrivningen av konflikten bakomliggande orsaker kan det finnas en koppling mellan just frånvaron av någon röst som representerar IS i artiklarna och frånvaron av en flerdimensionell koppling till den historiska kontexten. I det analyserade materialet är det USA:s och västvärldens propagandistiska diskurs som sätter ramarna för vilka kopplingar som ska göras till den historiska kontexten, men om IS också skulle vara med och sätta dessa ramar skulle förmodligen en mer komplex bild av den historiska kontexten växa fram.

En viktig historisk koppling som utelämnas i de analyserade texterna är hur IS faktiskt bekämpar de koloniala gränser som Sykes och Picot ritade upp helt utan hänsyn till regionens befolkningssammansättning. Genom att inte sätta utvecklingen i en kolonial/postkolonial kontext fråntas västvärlden ett ansvar för hur händelseutvecklingen ser ut. På samma sätt lyfts inte heller västvärldens senaste stora militära agerande i regionen fram (invasionen av Irak och de sanktioner som sattes in mot Irak dessförinnan) vilket också skulle kunna ge förståelse och förklaringar till utvecklingen. En historisk koppling till en kolonial/postkolonial kontext skulle också kunna rubba den etablerade bilden av västvärlden som ”god” och därmed också minska polariseringen mellan aktörerna i dagens konflikt.

Att IS definieras som en militär grupp eller militär organisation snarare än som en islamisk stat eller kalifat i det analyserade materialet, kan tolkas som ett sätt att definiera det utropade kalifatet som en illegitim statsbildning. Detta kan ses som en följd av IS brutala militära taktik, men kan också ses som ett sätt varvid artiklarna befäster de gamla koloniala gränsernas legitimitet och därmed ytterligare nedvärderar möjliga historiska förklaringar till utvecklingen.

Resultaten som visar på hur IS agerande tenderar att inte sättas in i en historisk kontext kan dock ifrågasättas utifrån huruvida det är rimligt att varje artikel bör sätta händelserna i ett sådant sammanhang. Då läsaren kan förväntas följa nyhetsflödet kan artiklarna också bygga på varandra och således kan bakgrunden som utelämnas i dessa artiklar mycket väl finnas i artiklar som publicerats i tidningarna vid tidigare tillfällen och på så sätt skapa en bredare helhetsbild. Samtidigt visar skillnaden mellan hur västvärldens och koalitionen agerande placeras in i en kontext och hur IS agerande tenderar att inte göra det, på att det kan finnas en viss relevans i resultatet.

Frånvaron av en röst som representerar IS kan också sättas in i ett journalistiskt dilemma kring hur journalistiken ska förhålla sig till grupper som står för åsikter och ideal som definieras som icke-önskvärda av samhällets dominerande diskurser. Det är en fråga som sätter de demokratiska principerna på sin spets och som det inte finns några enkla svar på. Därför bör den diskuteras grundligt, både inom redaktionerna och i den offentliga demokratiska debatten både nu och i framtiden.

Som jag kunnat visa i denna studie är det tydligt att rapporteringen om IS i det empiriska materialet bär starka spår både av det Galtung kallar krigsjournalistik och Saids orientalistiska diskurs. Kanske är det inte så konstigt att just dessa två teorier samspelar i analysen då den orientalistiska diskursen kan ses som en institutionaliserad form av det Galtung kallar krigsjournalistik, en diskurs som uppkommit ur västvärldens behov av att rättfärdiga sin politiska och militära dominans över orienten. Således skulle rapporteringen idag, och de diskurser som präglar rapporteringen, kunna ses som ett sätt att ge legitimitet till västvärldens fortsatta dominans över orienten. Därmed kan det också sägas vara långt kvar till en jämlik berättelse om IS, om mellanöstern, och om mellanösterns historia. För en jämlik berättelse måste bygga på alla människors lika värde. Alla liv, oavsett bakgrund, och oavsett om de är offer för IS våld eller västvärldens våld måste värderas lika högt, något som denna studie har kunnat visa inte är fallet.

Referenser

Tryckta källor

Berg, Magnus (1998) *Hudud: ett resonemang om populärorientalismens bruksvärde och världsbild*. Stockholm: Carlsson

Berglez Peter (2000) Kritisk diskursanalys ur Ekström & Larsson (red) *Metoder i kommunikationsvetenskap (s.194-218)* Lund: Studentlitteratur

Brune Y (2004) *Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*, doktorsavhandling JMG, Göteborg

Carvalho A (2008) *Media(ted) Discourse and society*, Journalism Studies, 9:2, 161-177, DOI: 10.1080/14616700701848162

Djerf-Pierre M, Wiik J (2012) Journalistiken och journalisterna ur Nord & Strömbäck (red) *Medierna och demokratin (s.175-203)* Lund, Studentlitteratur

Esaiasson, P (2007) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad 3* [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Fanon F (2008) *Black skin, white masks*, Plutobooks

Fogelberg K (2004) *Reportrar på plats: Studier av krigsjournalistik 1960-2001*, doktorsavhandling JMG, Göteborg

Galtung J (2004) USA, The West and the Rest after September 11 and October 7 2001 ur Nohstedt & Ottosen (red) *U.S. and the Others (s.57-76)* Nordicom

Håkansson A (2014) *Göteborgare strider mot varandra i krigets Irak* GP 2014-08-29 s.4

Jönsson P (2014) *"Profetens hämnd" Islamiska staten – hot mot världsfreden?* Stockholm: Utrikespolitiska Institutet

Khalid M (2011) *Gender, orientalism and representations of the 'Other' in the War on Terror* ur Global Change, Peace & Security Vol. 23, No. 1, February 2011, 15–29

Kassimeris G & Jackson L (2011) The West, the rest, and the 'war on terror': representation of Muslims in neoconservative media discourse, *Contemporary Politics*, 17:1, 19-33, DOI: 10.1080/13569775.2011.552684

Leo C (2008) *Det orientaliska i fokus – En studie kring vad tryckt svensk media förmedlar för bilder av islam och "muslimer"* D-uppsats vid Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.

Loomba, Ania (2008). *Kolonialism/Postkolonialism: en introduktion till ett forskningsfält*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Tankekraft

Napoleoni, Loretta (2006). *Uppror i Irak: al-Zarqawis heliga krig*. Stockholm: Leopard

Marklund K (red) (1992) *Nationalencyklopedin: ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av Statens kulturråd bd 9*, Höganäs: Bra Böcker

Nohrstedt S A, Höijer B, Ottosen R (2002) *Kosovokonflikten, medierna och medlidandet*, Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar

Nohrstedt S A (2009) *New War Journalism: Trends and Challenges*, *Nordicom Review* 30 (s.95-112)

Said E W (2004) *Orientalism* Stockholm: Ordfront

van Dijk T A (2005) *Elitdiskurser och institutionell rasism ur de los Reyes P & Kamali M (red) Bortom Vi och Dom: Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*, SOU 2005:41

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Internetbaserade källor

Black I (2014) *The Islamic State: is it Isis, Isil – or possibly Daesh?* hämtat 2014-12-16 från <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/sep/21/islamic-state-isis-isil-daesh>

Cooke M (1996) *Women and the War Story*, University of California Press, hämtad 2014-11-05 från <http://ark.cdlib.org/ark:/13030/ft9s2009k1/>

Cpj.org (Committee to Protect Journalists)(2014), fakta hämtat 2014-12-10 från <http://cpj.org/killed/2013/> och <http://cpj.org/killed/2014/>

Henley J (2014) *Victims of Isis: non-western journalists who don't make it to the headlines*, hämtad 10/11 2014 från: <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/oct/19/victims-of-isis-non-western-journalists-dont-make-headlines>

Lund A (2014) *Islamiska staten – ett hot mot världsfreden (panelsamtal arrangerat av Utrikespolitiska Institutet 2014-09-12)* finns tillgänglig på <http://www.ui.se/play/#G9TWvgTYIL9bwz4nNRTvoQ>

Mamoun A (2014) *URGENT Video: ISIS beheads UK aid worker Alan Henning* Hämtad 2014-12-06 från <http://www.iraqinews.com/arab-world-news/urgent-video-isis-beheads-uk-aid-worker-allen-henning/>

Stolzmann J (2014) *De här herrarna ritade gränserna med linjal – inte konstigt att det krigas i Syrien*
hämtad 5 december 2014 från <http://svenska.yle.fi/artikel/2014/11/28/de-har-herrarna-ritade-granserna-med-linjal-inte-konstigt-att-det-krigas-i-syrien>

Bilaga 1. Analyserade artiklar

Hammargren B *Bomber kan stärka Assad* SvD 2014-09-24 s.18-19

Kihlström S & Ohlsson E *USA: Striden mot IS kan ta flera år* DN 2014-09-24 s.14-15

Ohlsson E *Avhoppare från IS lever i fruktan* DN 2014-10-30 s.14-15

Ohlsson E *USA:s stridsflyg trappar upp attacker mot IS* DN 2014-09-17 s.20

Ohlsson E *Folkets lidande fortsätter i bombernas skugga* DN 2014-09-26 s.8-9

Sköld J *Peshmergakrigare möts med stor skepsis* DN 2014-08-18 s.14-15

Von Hall G *Kurder står i kö för kamp mot IS* SvD 2014-09-29 s.6-7

Von Hall G *Största motgången för IS* SvD 2014-08-19 s.10

Von Hall *Kaos och fruktan flyktingarnas lott* SvD 2014-09-27 s.8-9

Örwall Lovén A *Oro för att svenska kvinnor dras till IS* SvD 2014-09-28 s.8-9